

YTRINGSFRIHED: HVAD SKAL DET NYTTE?

Af Rasmus Fonnesbæk Andersen & Jacob Mchangama

Indhold

EXECUTIVE SUMMARY	2
1. INTRODUKTION	4
2. HVORFOR BEGRÆNSE YTRINGSFRIHED?	5
3. HVOR VIGTIG REGNER FOLK YTRINGSFRIHED OVER FOR ANDRE SAMFUNDSGODER?	7
4. HVOR GODT ER YTRINGSFRIHED BESKYTTET I DANMARK OG RESTEN AF VERDEN?	10
5. HVAD ER YTRINGSFRIHEDENS KONSEKVENSER?	14
5.1 Religiøse stridigheder, etnisk vold og folkemord	15
5.2 Radikalisering og terrorisme	20
5.3 Menneskerettigheder, korruption og demokrati	24
5.4 Innovation og økonomisk vækst	27
6. KONKLUSION: ER YTRINGSFRIHEDEN I KRISE?	30
7. LITTERATURLISTE	33

Forfatterne:

Rasmus Fønnesbæk Andersen forsvarede sin ph.d. i statskundskab ved Københavns Universitet i 2017. Hans forskning omhandlede demokratisering, statsopbygning og valg på lokalt og regionalt niveau såvel som politisk kultur. I 2012-2013 var han Fulbright Fellow ved Department of Government på Harvard University. Han har været valgobservatør for internationale organisationer i Ukraine, Usbekistan og Armenien. Han er dertil medlem af Electoral Management Research Network og ACE Electoral Knowledge Practitioners' Network og har tidligere været næstformand for bestyrelsen for Det Udenrigspolitiske Selskab U35. Han arbejder som konsulent med fokus på international udvikling.

Jacob Mchangama er direktør i tænketanken Justitia, som han stiftede i 2014. Han er cand.jur. fra Københavns Universitet og har en E.MA fra European Inter-University Centre for Human Rights and Democratisation. Han har arbejdet som advokat i et stort dansk advokatfirma, og i 2016 blev han tildelt et Marshall Memorial Fellowship. Hans arbejde med ytringsfrihed og menneskerettigheder har optrådt i danske og internationale medier herunder Foreign Affairs, Foreign Policy, Washington Post, The Economist, m.fl.

Forfatternes tak

Forfatterne takker Camilla Bier og Louise Stenstrup for redaktionel assistance såvel som professor Svend-Erik Skaaning ved Institut for Statskundskab ved Aarhus Universitet og Asmus Leth Olsen ved Institut for Statskundskab ved Københavns Universitet for indsigtfulde kommentarer, der har forbedret analysen væsentligt. Ansvar for analysens indhold påhviler dog alene forfatterne.

Jacob Mchangama

Direktør, Justitia

✉ Jacob@justitia-int.org

☎ +4524664220

🐦 @JMchangama

Rasmus Fønnesbæk Andersen

cand.scient.pol. og ph.d. i statskundskab

✉ Rasmus.f.andersen@gmail.com

☎ +4523369226

🐦 @fonnesbaek

Executive summary

Ytringsfriheden og dens grænser debatteres intenst på tværs af lande, kulturer og religioner, og holdningerne til ytringsfriheden er mange og ofte stærke. Denne analyse anlægger et samfundsvidenskabeligt og empirisk blik på ytringsfrihed: Hvad er verdens borgeres holdninger til ytringsfrihed, hvor udbredt er ytringsfriheden på verdensplan, og hvad er dens konsekvenser? Vi undersøger disse spørgsmål gennem en litteraturgennemgang af den eksisterende samfundsvidenskabelige forskning på området samt ved egen analyse af tværnationale datasæt, der på individniveau omhandler holdninger til ytringsfrihed og på landeniveau omhandler ytringsfrihed, pressefrihed og deres samfundsmæssige følgevirkninger.

For det første viser analysen ved brug af forskellige meningsmålingsundersøgelser på globalt og europæisk plan, at folk generelt regner ytringsfrihed for en meget vigtig del af deres garanti for god regeringsførelse. Særligt udmærker Danmark sig som et af de lande i verden, hvor opbakningen til en vidtgående beskyttelse af ytringsfriheden er allerhøjest. Dog er der generelt forholdsvis stor accept af begrænsninger i ytringsfriheden, når det kommer til visse minoritetsgrupper eller radikale politiske og religiøse bevægelser.

For det andet viser analysen ved brug af de mest dækkende datasæt for ytrings- og pressefrihed, at der globalt set er kommet bedre beskyttelse af ytringsfrihed efter Murens fald, men at forbedringen er ophørt i de senere år eller endda vendt til en forværring. Selv i vestlige lande er visse, mindre dele af ytrings- og pressefriheden blevet begrænset i de senere år, særligt ifm. krigen mod terror.

For det tredje viser analysen ved brug af diverse tværnationale datasæt, at en mere vidtgående ytringsfrihed hænger stærkt sammen med en række gavnlige samfundstræk. Det gælder en bedre generel beskyttelse af menneskerettigheder, lavere korrupsionsniveauer og bedre kår for demokratisk orienterede oppositionspartier i ikke-demokratiske stater. Ligeledes ses en positiv sammenhæng mellem ytringsfrihed og øget innovation. Det stemmer overens med, at ytringsfrihedsbegrænsninger i de fleste tilfælde anvendes som et redskab for varetagelse af samfundets mest magtfulde menneskers interesser – herunder særligt politikere, erhvervsfolk, religiøse autoriteter, hæren eller i nogle samfund også figurer med tilknytning til organiseret kriminalitet.

Herudover viser analysen, at nogle af de oftest udtrykte bekymringer angående ytringsfrihed – bl.a. om dens frygtede virkning på samfundsmæssige konflikter (inkl. folkemord) samt radikalisering og terrorangreb – overvejende *ikke* finder støtte i data og forskningen. Bekymring om samfundsmæssig konflikt og vold finder kun empirisk støtte i de allermest lukkede samfund, hvor begrænsede liberaliseringer af ytringsfrihed muligvis vil kunne fremme samfundsmæssig konflikt. I resten af verden finder vi derimod en *negativ* sammenhæng mellem bedre beskyttelse af ytringsfrihed og samfundsmæssig konflikt, således at konflikter er lavere i samfund med bedre beskyttelse af ytringsfriheden. Den udbredte fortælling om uhammet ytringsfrihed som katalysator for religiøs konflikt og folkemord må derfor betegnes som unuanceret og i nogen grad tendentiøs. Tværtimod kan beskyttelse af ytringsfrihed for minoritetssynspunkter og uafhængige medier være en modpol til statsstøttet propaganda.

Hvad angår radikalisering og terror, så viser analysen, at der ikke er nogen form for sammenhæng mellem beskyttelsen af ytringsfrihed og omfanget af terror på tværs af verdens lande. Andre studier peger på både mulige positive og negative effekter af ytringsfrihed på radikalisering og terroranslag, som muligvis opvejer hinanden. Det kan derfor heller ikke konkluderes, at begrænsninger af ytringsfriheden vil kunne modvirke radikalisering eller terror.

Generelt har al forskning om ytringsfrihed dog svært ved endegyldigt at demonstrere kausale sammenhæng mellem ytringsfrihed og fx økonomisk vækst eller terror grundet utilstrækkelige data, målingsvanskeligheder samt risikoen for udeladte variable og omvendt kausalitet.

Analysen ender med en diskussion af de udfordringer, som ytringsfriheden står over for: De er særligt knyttet til faldende støtte til ytrings- og pressefrihed i vestlige lande, terrorisme og radikalisering på nettet samt den dobbelte udfordring fra "fake news": produktion af falske nyheder på den ene side og de potentielt farlige konsekvenser af forslag om at komme fake news til livs på den anden. Anslag og trusler mod ytringsfrihed fra både regeringer og private aktører vil derfor formentlig intensiveres i de kommende år.

1. Introduktion

Med kommunismens kollaps og det liberale demokratis tilsyneladende triumf oplevede verden en demokratisk revolution, hvor uafhængige journalister og almindelige menneskers brug af deres ytringsfrihed spillede en afgørende rolle. I de senere år har nye teknologier i form af mobiltelefoner, mobile kameraer og internetadgang endvidere givet almindelige mennesker langt bedre muligheder for at ytre sig og dokumentere magtmisbrug. I Tunesien og Ukraine betød udbredelsen af mobiltelefoner og internetadgang eksempelvis, at først demonstranternes landsmænd og dernæst hele verden kunne følge med i, hvordan protesterne udviklede sig og holde øje med landenes sikkerhedsstyrkers brug af vold. De hjalp dermed til i sidste ende at afsætte diktatorer og give mulighed for demokratiske fremskridt. Ytringsfrihed har også afstedkommet sociale revolutioner i hele verden: holdninger til religion, kvinders rettigheder og homoseksualitet er blandt de, som har ændret sig hurtigt i vestlige lande igennem fri og åben debat uden censur (i kontrast til tidligere tider, hvor diskussion om disse emner var undertrykt).

Men ytringsfriheden er på prøve i disse år. Pressefriheden er på sit laveste niveau i 13 år, vurderer den amerikanske NGO Freedom House, og Rusland og Kina stiller sig ikke tilfredse med at kontrollere medierne inden for deres egne grænser, men eksporterer i stigende grad propaganda og mediekontrol.¹ Af de 65 lande, som Freedom House undersøgte i 2016, havde 15 inden for det sidste år lukket helt for adgangen til internettet i kortere eller længere perioder. 24 lande begrænsede adgangen til sociale medier og kommunikationsapps såsom WhatsApp, Facebook, Twitter, Skype, Telegram, etc.² Mere generelt bruges nye teknologier af ikke-demokratiske stater til at udspionere oppositionsfigurer, udbrede propaganda for at øge opbakning til regeringen osv. Støtten til ytringsfrihed er også usikker. Selv i vestlige lande vender mange muslimske indvandrere og andre stærkt troende sig imod kritik af religion – og omvendt ønsker terrorangste befolkninger og regeringer indgreb over for islamister. Europas demokratier synes i stigende grad også parate til at skride ind over for truslen fra falske nyheder og propaganda, som man frygter kan destabilisere samfundet og fremme fjendtlige staters geopolitiske interesser. Visse intellektuelle, politikere og erhvervsfolk skuer mod øst og ser mere velordnede samfund i Singapore, Kina eller Rusland, hvor fri debat ikke står i vejen for beslutsom og håndfast politisk ledelse.

Denne analyse har til formål at belyse ytringsfriheden empirisk. Hvor stor og forankret er opbakningen til ytringsfrihed globalt set? Hvor udbredt er ytringsfriheden i verden i dag? Og hvad siger eksisterende forskning og data om konsekvenserne af forskellige niveauer af ytringsfrihedsbeskyttelse? I løbet af vores undersøgelse vil vi også komme ind på nogle af de mest udbredte argumenter for og imod ytringsfrihed fx angående religiøse stridigheder, terrorisme og radikaliserings samt demokratiske sammenbrud.

¹ "Freedom of the Press 2017. Press Freedom's Dark Horizon", Freedom House 2017.

² "Freedom on the Net 2016. Silencing the Messenger: Communication Apps Under Pressure", Freedom House 2016.

2. Hvorfor begrænse ytringsfrihed?

Hvorfor begrænses ytringsfrihed i første omgang? I dette afsnit ser vi nærmere på de argumenter og rationaler, der oftest ligger til grund for forskellige aktørers ønske om begrænsninger af ytringsfriheden i forskellige samfund.

En minimal teori om begrænsninger af ytringsfrihed ser begrænsningerne som interessevaretagelse for magtfulde mennesker. Informationsdeling tillader ofte almindelige mennesker at begrænse elites magt, fx ved at koordinere demonstrationer, oplyse om magtmisbrug, eller i sidste ende at fratage dem deres magtfulde embeder. I samfund med mindre robust beskyttelse af ytringsfriheden end i Danmark søger mafiabosser derfor at slå stikkere ihjel, narkosmulgere truer nævenyttige journalisters familier, politikere bestikker mediechefer, mens virksomhedsejere bruger deres personlige forbindelser til at retsforfølge deres konkurrenter og kritikere. Det gælder i ikke-demokratiske lande såsom Kina, Rusland, Egypten såvel som i skrøbelige demokratier som Filippinerne og Mexico.

Et andet rationale for begrænsninger af ytringsfrihed er elites og almindelige menneskers følelser vedrørende helligdomme såsom religiøse symboler, nationale fortællinger eller heltefigurer. Det gælder også moralske grundsætninger om alt fra høflighed, retfærdighed og beskyttelse af visse grupper til renhed, hierarki og tradition.³ Visse værdier regnes for så vigtige, at kritik af dem ikke accepteres og ofte straffes korporligt eller retligt. Derfor slår ekstremistiske hinduer oksekødsspisende muslimer og kristne ihjel, mens islamister styrter homoseksuelle ud fra høje bygninger. I andre kontekster uddelegeres straffen til staten, således at politikere eller andre autoriteter forbyder diskussion af homoseksualitet, kritik af religiøse dogmer, nedsættende tale om visse beskyttede grupper, etc. Vi ser også højstemte følelser på spil, når det kommer til symbolsk beskyttelse i Europa og Nordamerika ifm. forbud mod burkaer, afbrænding af flag eller religiøse tekster, osv.

En forklaring på den mere følelsesmæssige modstand mod ytringsfrihed kan være evolutionær. Homo sapiens' kognitive forestillingsevne er skabt til overlevelse i jæger-samler-samfund bestående af små grupper, der er knyttet sammen af familiebånd. Deri ligger en tendens til 'tribalisme' og intolerance over for andre, der står uden for gruppen. Det kan forklare, hvorfor mennesker ofte har svært ved at tolerere ytringer, der afviger stærkt fra de gældende normer i et givent samfund.

Med udviklingen af større civilisationer blev det nødvendigt at overkomme afhængigheden af familie, og gruppesolidariteten blev overført til større grupper. Dermed kunne mennesker koordinere og samarbejde med hundredtusinder eller millioner af andre mennesker, som de ikke kendte eller var i familie med, i lande og riger udstrakt over store geografiske afstande. Derfor udvikledes hierarkier og samfundsstrukturer hvilende på, hvad den israelske historiker Yuval Noah Harari kalder "forestillet orden".⁴ Det gælder eksempelvis religion, der dels giver en fælles identitet, som knytter mennesker sammen, og dels indeholder en række tabuer og regler. For at beskytte den givne forestillede orden vil

³ "The Righteous Mind", Haidt 2012

⁴ "Sapiens: A Brief History of Humankind", Harari 2014

det ofte være belagt med drakoniske straffe at sætte spørgsmålstejn eller helt afvise den forestillede ordens grundpræmisser. Derfor var der længe dødsstraf for kætteri og blasfemi i kristne stater (og sådanne love kan stadig findes i en række islamiske lande). Selv i moderne liberale demokratier, hvor den forestillede orden hviler på ideen om folkesuveræniteten, menneskerettigheder og ligestilling, vil det ofte være en forbrydelse at modsætte sig den forestillede ordens grundpræmisser. Det ses eksempelvis i form af love mod hadske eller diskriminerende ytringer, og som forbud mod ytringer, der søger at underminere demokratiske idealer, og derfor anses som et anslag mod samfundet som helhed.

Eftersom flere motivationer for ytringsfrihedsbegrænsninger – såsom elitær interessevaretagelse og folkelig gruppeloyalitet – uden problemer kan være til stede samtidig, indgår magtfulde mennesker i mange tilfælde alliancer med visse grupper om ytringsfrihedsbegrænsninger. Således kan eliter ikklæde deres interessevaretagelse et ideologisk, religiøst eller moralsk flor, mens de moralsk motiverede grupper får en stærk partner, der kan hjælpe dem med at få deres værdimæssige projekter indført.

Eksempler på den slags skinhellige koalitioner mellem de missionerende og de mafiøse er mange. I Malaysia er forbuddet mod homoseksualitet i overensstemmelse med fromme lokale muslimers værdier, mens regeringspartiet har brugt forbuddet til på falske anklager at diskvalificere oppositionspolitikere fra at kunne stille op til valg. I Rusland er der stor folkelig opbakning til lovgivning mod ekstremisme, som forbryder udtalelser, der søger at undergrave nationens sikkerhed – men de 233 brugere af sociale medier dømt for ekstremisme i 2016 havde overvejende kritiseret den russiske regerings politik om krigen i Ukraine.^{5,6} Storbritanniens vidtgående lovgivning mod terrorisme er populær, men britisk politi har også bl.a. brugt den til at intimidere den overvågnings-kritiske The Guardian-journalist Glenn Greenwald, hvis kæreste blev tilbageholdt som terroristmistænkt i ni timer på et layover i Heathrow Airport i London i 2013.⁷ I Pakistan bruges blasfemilovgivningen ofte som et våben i personlige konflikter, fx om landejerskab mellem naboer, og ofte mod religiøse minoriteter.⁸

5 "Dozens in Russia imprisoned for social media likes, reposts", AP News 2016.

6 "Malaysia: Anwar's Conviction Sets Back Rights", Human Rights Watch 2015

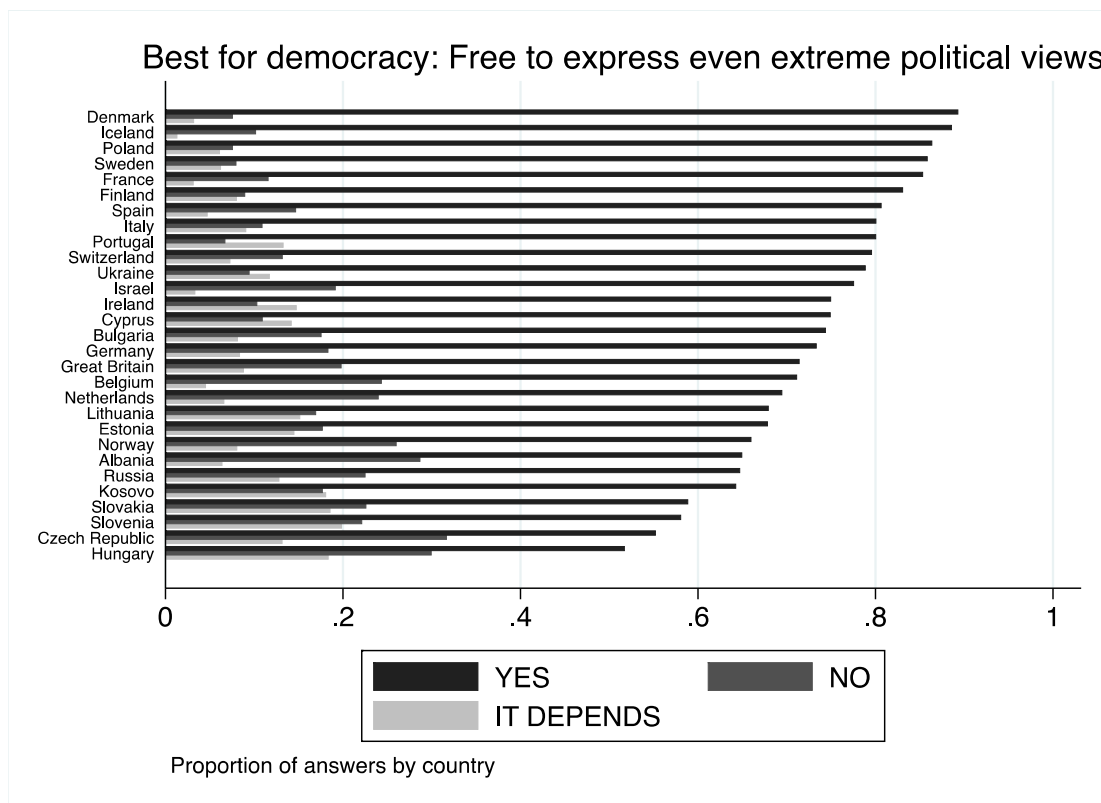
7 "Glenn Greenwald's partner detained at Heathrow Airport for nine hours", The Guardian 2013

8 "Policing belief: The impact of blasphemy laws on human rights", Freedom House 2010

3. Hvor vigtig regner folk ytringsfrihed over for andre samfundsgoder?

Som det forrige afsnit antyder, udviser folk nogle gange stærk modstand mod visse former for ytringer eller lunken opbakning til upopulære gruppers ytringsfrihed. De har også forskellige vurderinger af faren for, at magtfulde mennesker udnytter ytringsfrihedsbegrænsninger (ved selvtægt eller gennem staten) til at sikre egne privilegier og mål. I dette afsnit undersøger vi opbakningen til ytringsfrihed på verdensplan mere systematisk, inkl. visse afvejninger mellem ytringsfrihed og andre værdier.

Meningsmålinger og værdiundersøgelser i hele verden har i mange år registreret menneskers subjektive vurderinger om vigtigheden af ytringsfrihed. Graf 1 nedenfor viser europæiske borgeres holdninger i 2012 til, om demokrati har bedst af, at alle har ret til at ytre deres holdninger, også selv hvis de er ekstreme.⁹

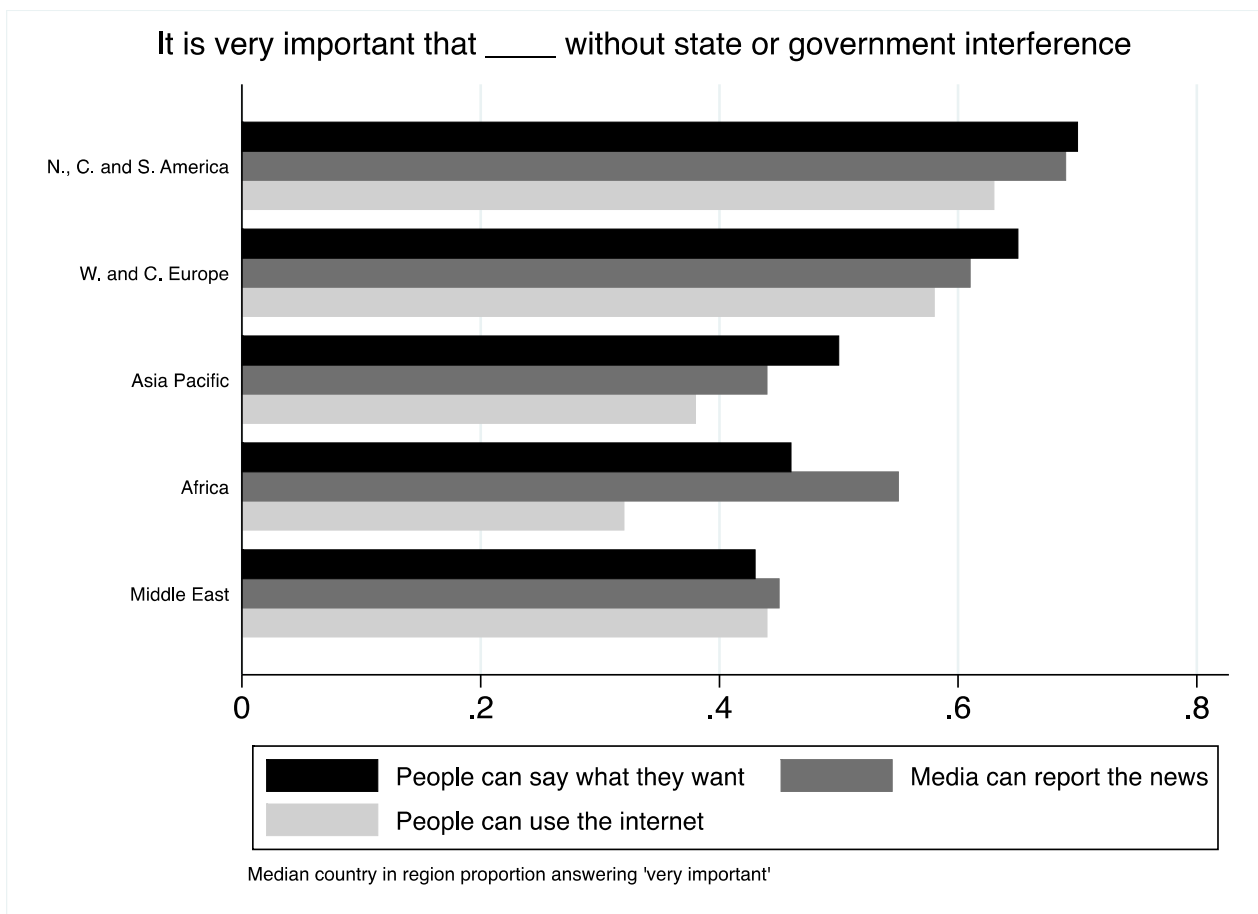
Figur 1: Europæiske landes borgeres holdning til ytringsfrihedsbeskyttelse, inkl. ekstreme holdninger (data fra European Social Survey, 2012)

⁹ Spørgsmålsformuleringer fra European Social Survey, 2012: 'There are differing opinions on whether or not everyone should be free to express their political views openly in a democracy, even if they are extreme. Which one of the statements on this card describes what you think is best for democracy in general?'

1. Everyone should be free to express their political views openly, even if they are extreme.
2. Those who hold extreme political views should be prevented from expressing them openly.
3. It depends on the circumstances.'

Figuren viser, at der er forholdsvis stor variation i holdningen til ytringsfrihedsbeskyttelse på tværs af forskellige europæiske lande. I Ungarn mener kun lidt over halvdelen af de adspurgte, at det er bedst for demokratiet, at borgere har ret til at udtrykke ekstreme holdninger, mens omkring 30 pct. er uenige i dette udsagn. 20 pct. mener, at det afhænger af omstændighederne. I Danmark og Island mener derimod næsten 90 pct. af de adspurgte, at en vidtgående beskyttelse af ytringsfriheden er bedst for demokratiet.¹⁰

Uden for Europa findes den største støtte til en omfattende beskyttelse af ytringsfriheden i Nord-, Central- og Sydamerika samt Australien og New Zealand. Øst- og Sydøstasien, Afrika og Mellemøsten udviser som regioner derimod betydelig mindre opbakning til en robust ytringsfrihed. Figur 2 er baseret på data fra 38 lande i 2015 og viser andelen af adspurgte i den pågældende verdensregions medianland, der har svaret, at hhv. ytringsfrihed for almindelige mennesker, pressefrihed og internetfrihed er "meget vigtig" – frem for "forholdsvis vigtig", "ikke særlig vigtig" eller "slet ikke vigtig".¹¹

Figur 2: Borgeres holdning til ytringsfrihedsbeskyttelse per verdensregion (data og udformning fra PEW Research Center, 2015)

10 Data fra: "ESS round 6: European Social Survey Round 6 Data" Norwegian Centre for Research Data.

11 PEW har lavet stor undersøgelse med mange forskellige spørgsmål: "Global Support for Principle of Free Expression, but opposition to some forms of speech", PEW 2015

Disse resultater viser, at verdens befolkning på tværs af kultur og religion overvejende værdsætter ytringsfrihed højt. Selv i de regioner, hvor der er mindst opbakning til ytringsfriheden, er grundniveauet højt. Af de 38 lande i PEW's undersøgelse er det over 50 pct. af befolkningen i alle lande, som mener, at det er meget vigtigt eller forholdsvist vigtigt, at folk kan sige, hvad de ønsker, og at medierne kan bringe nyheder uden censur. Kun i ét land er det under 50 pct. af befolkningen, der mener, at det er meget vigtigt eller forholdsvist vigtigt, at folk kan bruge internettet uden censur.¹²

I perioden efter Anden Verdenskrig fæstede mange samfundsforskere deres lid til samfundets eliter, når det gjaldt forsvar for demokratiet. De var gennem uddannelse og erfaring socialiseret til at støtte bl.a. ytringsfrihed også for deres argeste modstandere.¹³ Derimod var det tydeligt, at befolkningerne i selv de mest konsoliderede demokratier i efterkrigstiden ikke støttede ytringsfrihed principielt. De mente i spørgeskemaundersøgelser ikke, at den burde udstrækkes til grupper såsom kommunister og nazister, der blev regnet for alvorlige trusler (her er de tætteste paralleller i dagens danske debat måske islamister og højreekstremister, hvis ytringsfrihed der også regelmæssigt sættes spørgsmålstegn ved).

Selv i lande som Danmark med meget høj støtte til ytringsfrihed gælder det i nogen grad stadig, at almindelige mennesker og politikere er tilbøjelige til at være mere skeptiske over for ytringsfrihed for grupper, de ikke kan lide.¹⁴ Blandt centrum-venstre partier og deres vælgere er der stærk opbakning til straffelovens § 266b (den såkaldte racismeparagraf). Ligeledes har VLAK-regeringen med støtte fra S og DF og en stor del af befolkningen vedtaget tiltag, som i praksis er rettet mod islamister, der bl.a. kriminaliserer billigelse af strafbare ytringer som led i religiøs oplæring og inkluderer et indrejseforbud mod hadprædikanter, der "vil udgøre en trussel mod den offentlige orden i Danmark."¹⁵

Givet de forbehold, så er det dog slående, hvor stor opbakningen er i mange europæiske lande til en forholdsvist omfattende forståelse af ytringsfriheden, som inkluderer ekstreme politiske holdninger. I resten af verden er udgangspunktet også en klar præference for ytringsfrihed, om end billedet bliver en del mere mudret, når det gælder emner, som bestemte grupper føler særligt stærkt for, som eksempelvis religion. Det tyder på, at de fleste mennesker erkender farerne ved, at magtfulde mennesker får lov til at bringe andre til tavshed, og at tolerance over for et pluralistisk samfund står forholdsvist stærkt i verden i dag.

12 I Burkina Faso mente 21 pct., at det var meget vigtigt, 19 pct. at det var forholdsvist vigtigt, 23 pct. at det ikke var særlig vigtigt, 12 pct., at det slet ikke var vigtigt, og 25 pct. svarede ved ikke. Andelen af Burkina Fasos befolkning med adgang til internettet i 2015 er anslået til 10 pct ifølge Internet Live Stats.

13 "Communism, Conformity and Civil Liberties", Stouffer 1955

14 "Frihed for Loke såvel som for Thor", Petersen, Stubager & Togeby 2007. Her viser forskerne bl.a., at der er forholdsvist lille tolerance i Danmark for nynazister, rockere og islamiske fundamentalister, mens tolerancen er større over for autonome, den yderste højrefløj, nykristne fundamentalister, muslimer og den yderste venstrefløj.

15 "Professor: Lov mod hadprædikanter er på kant med grundloven" Danmarks Radio 2016 og "Racisme hører ikke fortiden til" Politiken 2014.

Blasfemiparagraffen blev i juni 2017 afskaffet, da alle Folketingets partier med undtagelse af Socialdemokraterne stemte for at afskaffe den.

4. Hvor godt er ytringsfrihed beskyttet i Danmark og resten af verden?

I dette afsnit undersøger vi ytrings- og pressefrihedens tilstand i verden fra de seneste årtier og frem til i dag ved at se på trends i internationale datasæt og bl.a. undersøge, hvor beskyttelsen af ytringsfriheden har lidt et knæk, og hvor den står stærkere end tidligere.

Vilje og opbakning hos befolkningen er ikke altid nok til at sikre ytringsfrihed i et samfund. Et oplagt rationale er, at vælgere stemmer på politikere, der også går ind for at beskytte ytringsfrihed, og at ytringsfriheden derfor også burde blive håndhævet.

Der er dog flere problemer med dette ræsonnement: for det første er mange lande ikke fuldbyrdede demokratier grundet ufrie medier, intimidering af oppositionskræfter, valgsvindel, stemmekøb og generelt misbrug af administrative ressourcer og 'ulige vilkår'. I disse lande er det derfor ikke primært vælgeres præferencer, som bestemmer sammensætningen af parlamenter og regeringer, men i stedet andre faktorer. I visse tilfælde er det måske endda således, at vælgeres præferencer i høj grad bliver formet af den siddende regering end omvendt. For det andet kan det selv i fuldt ud demokratiske lande være svært for almindelige mennesker at holde øje med, i hvilken grad politikere og embedsmænd beskytter ytringsfriheden. Det betyder, at politikere derfor kan være fristet til at begrænse ytringsfriheden inden for visse områder, hvis det tjener deres snævre egeninteresse – fx ved at gøre det lettere for dem at slippe af sted med korrupsion.

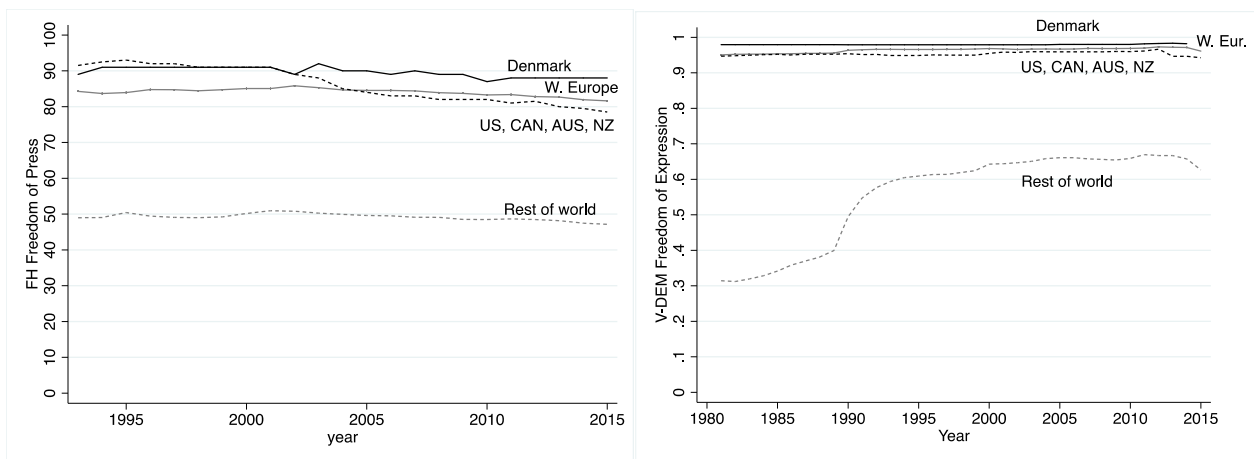
Det er heller ikke kun politikere, regeringer og sikkerhedsapparatet, som kan true ytringsfriheden. Terrorister eller bandemedlemmer kan ligeledes straffe mennesker for deres holdninger eller for at udtale sig om visse emner. Når en sådan forudsigelig straf for visse ytringer fra privat hold bliver alment kendt, kan selvtægt virke lige så dæmpende på den offentlige debat som statslig censur. Ligeledes kan snævert ejerskab og finansiering af medier betyde, at den offentlige debat og informationsstrøm bliver skævvredet. Almindelige mennesker mangler som bekendt en direkte måde, hvorpå de kan kontrollere terrorister, bandemedlemmer og mediebosses.

Derfor kan stor tilslutning til ytringsfrihed uden videre sameksistere med betydelige ytringsfrihedsbegrænsninger. Og for at tage forskud på dette afsnits konklusion, så gør den det i langt de fleste af verdens lande.¹⁶ Det stemmer overens med den minimale teori om ytringsfrihed som interessevaretagelse i afsnit 1: ofte skyldes ytringsfrihedsbegrænsninger, at samfundets mest magtfulde mennesker ønsker at begrænse deling af information, der truer deres interesser.

¹⁶ Landeniveauet er der, hvor langt den største datamængde findes for beskyttelse af ytringsfrihed. Men det er selvsagt ikke det eneste relevante analyseniveau. Fx kan forskellige mennesker (mænd vs. kvinder, muslimer vs. kristne, højreorienterede vs. venstreorienterede) have forskellige grader af ytringsfrihed i et og samme land, selv for den præcis samme ytring. Ligeledes kan visse dele af et land byde på særlige ytringsfrihedsbegrænsninger fra enten statsligt eller privat hold i forhold til andre dele af landet (som det fx er tilfældet i Mexicos narkoplagede delstater, Indiens territorielt omstridte delstat Kashmir eller Brasiliens nordøstlige delstater).

Den amerikanske NGO Freedom House har siden begyndelsen af 1990'erne målt graden af pressefrihed i verdens lande ved at undersøge den juridiske, politiske og økonomiske kontekst for journalistik i skriftlige medier, radio og TV samt på internettet.

Som det ses i figur 3, har Danmark i hele perioden haft en meget høj grad af pressefrihed, som af Freedom House vurderes til at ligge omkring 90/100, hvor 100 er den absolut bedste beskyttelse af pressefriheden.¹⁷ I 2017 ligger Norge øverst med mest pressefrihed, og Nordkorea og Turkmenistan deler sidstepladsen.

Figur 3 og 4: Pressefrihed fra 1990 til 2015 (data fra Freedom House) og ytringsfrihed fra 1980 til 2015 (data fra Varieties of Democracy).

Danmarks beskyttelse af pressefriheden er efter vurderingen fra Freedom House dog faldet siden omkring år 2005 til dels pga. stort pres på danske medier i forbindelse med Muhammedkrisen og dens efterdønninger. Det samme gælder for de andre vesteuropæiske lande og i særdeleshed for den angelsaksiske verden, hvor anti-terrorlovgivning og skævvridning af mediedækning grundet koncentration af medieejerskab har været særligt udtalte. I resten af verden er ytringsfriheden også blevet gradvist mindre sikkert beskyttet siden 2001.

Det store forskningsinitiativ Varieties of Democracy har indsamlet data for et bredere mål af ytringsfrihed end blot pressefrihed.¹⁸ Udover at måle pressefrihed på en sammenlignelig måde med Freedom House tilføjer dette datasæt også mål for almindelige menneskers adgang til at give udtryk for og diskutere deres holdninger. Billedet er stort set det samme. Figur 4 viser, at Danmark også her ligger i top, hvad angår et bredere mål for ytringsfrihed. For Varieties of Democracy ligger Danmark tæt på at ramme den maksimalt mulige værdi for ytringsfrihed og er vurderet til at have en marginalt højere grad

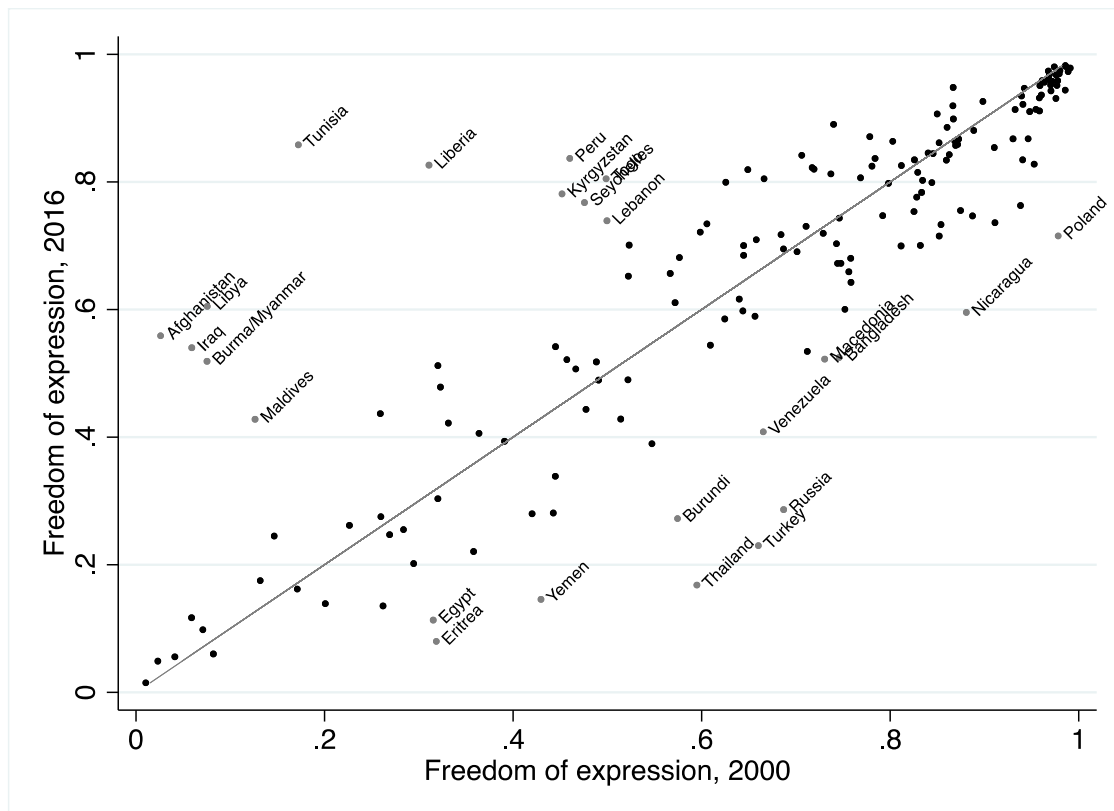
17 Igennem rapporten har vi 'vendt' data fra Freedom House om, således at 100 er den højeste beskyttelse af ytringsfriheden og 0 er den laveste, fordi det er mere intuitivt sammenholdt med de andre datakilder i denne artikel.

18 Se hjemmesiden <https://www.v-dem.net/en/> for mere information.

af ytringsfrihed end gennemsnittet for Vesteuropa og end landene i den angelsaksiske verden. Faldet i den angelsaksiske verden er mindre udtalt her og forekommer senere.¹⁹

Data er her også tilgængelige længere tilbage i tid. Kommunismens endeligt (med undtagelser som Nordkorea) samt politisk liberalisering i Afrika og Asien ses klart i årene efter 1990, hvor graden af ytringsfrihed uden for Vesteuropa og den angelsaksiske verden stiger eksplosivt. I de senere år er den dog faldet marginalt til et niveau sidst set inden år 2000.

Hvor er frem- og tilbageskridtene sket siden år 2000? Figur 5 viser forholdet mellem landes ytringsfrihed målt i år 2000 og i år 2016. Således har landene over den grå linje i figur 5 oplevet fremskridt i deres beskyttelse af ytringsfriheden, mens der i lande under den grå linje er sket forringelser af beskyttelsen af ytringsfrihed. De fleste lande har ikke oplevet større ændringer i de 16 år, der er gået, men et par stykker har også oplevet regimeomvæltninger. De lande, hvor beskyttelsen af ytringsfrihed har ændret sig markant (mere end 0.2 point på V-DEM's mål), har navnet angivet i figur 5, og er markeret med en grå cirkel.

Figur 5: Frem- og tilbageskridt i ytringsfrihed fra 2000 til 2016 (data fra Varieties of Democracy).

¹⁹ Det skal nævnes, at hverken data fra Freedom House eller Varieties of Democracy medtager de seneste danske begrænsninger af ytringsfriheden som led i Imam-loven og anti-radikaliseringsskemaer. Se L 18 Forslag til lov om ændring af straffeloven (kriminalisering af udtrykkelig billigelse af visse strafbare handlinger som led i religiøs oplæring), L 48 Forslag til lov om ændring af udlændingeloven (indførelse af en offentlig sanktionsliste over udenlandske religiøse forkyndere m.fl., som kan udelukkes fra at indrejse), og L 192 Forslag til lov om ændring af retsplejeloven og forskellige andre love (blokering af hjemmesider og stop af offentlige ydelser til fremmedkrigere).

Toneangivende og geopolitisk betydningsfulde lande såsom Rusland, Tyrkiet og Egypten samt folkerige lande som Thailand og Polen er at finde blandt de lande, hvor ytringsfrihedens beskyttelse er forringet betydeligt. På den anden side findes mindre solstrålehistorier såsom Tunesien, Liberia og Myanmar, mens andre forbedringer i beskyttelsen af ytringsfriheden snarere reflekterer politisk ustabilitet eller ligefrem borgerkrig efter sammenbrud af autoritære regimer, fx i Libyen, Afghanistan og Irak.

5. Hvad er ytringsfrihedens konsekvenser?

Hvad har effekten af en velbeskyttet ytringsfrihed i Europa og Nordamerika været? Og hvordan har en styrkelse af ytrings- og pressefrihed påvirket de lande, som overgik til en demokratisk styreform efter Murens fald? I dette afsnit gennemgår vi først den metode, hvormed vi i denne analyse har undersøgt ytringsfrihedens konsekvenser. Herefter gennemgår vi i en række delafsnit vores resultater samt resultaterne fra forskningen på området.

I antikken kædede græske historikere som Herodot og Thukydids ytringsfrihed sammen med det athenske demokratis opblomstring og storhed. I Thukydid's historie om Den Peloponnesiske Krig siger den græske statsmand Perikles eksempelvis følgende i sin berømte gravtale: "Vi athenere træffer selv vore beslutninger om politik eller underlægger dem grundig diskussion: for vi mener ikke, at ord og gerninger er uforenelige; det værste er at forhaste handling, før følgerne er blevet debatteret på passende vis."²⁰

Også i vores tid er samfundsforskere interesserede i, hvordan ytringsfrihed hænger sammen med vigtige samfundsfænomener såsom tolerance, sociale og religiøse stridigheder, terrorisme, demokratiske sammenbrud og økonomisk vækst, samt hvorvidt ytringsfrihed kan siges at have en kausal effekt på disse andre fænomener. De mest udbredte argumenter imod ytringsfrihed, som vi her vil have særligt fokus på, er, at ytringsfrihed kan forværre religiøse stridigheder, give anledning til radikaliserings og terrorisme, samt at uhæmmet ytringsfrihed kan føre til demokratiske sammenbrud. En anden højaktuel bekymring er, at ytringsfrihedsbegrænsninger (særligt på nettet) kan beskytte mod radikaliserings og terror. Omvendt er nogle af de mest anvendte argumenter for ytringsfrihed, at den fremmer demokrati og mindsker magtmisbrug og korrupsion, at den fremmer minoriteters rettigheder, samt at den fremmer innovation og økonomisk vækst.

En måde at undersøge disse sammenhænge på er at analysere data fra fx Freedom House og Varieties of Democracy. På den måde kan forskere søge at udlede og isolere sammenhænge ved at se på den gennemsnitlige sammenhæng i store datasæt, når man prøver at holde andre faktorer konstante på statistisk vis. Samfundsforskere har svært ved at kunne foretage kontrollerede eksperimenter eller felt eksperimenter med hele samfund. Derfor er disse såkaldt 'observationelle' (i modsætning til 'eksperimentelle') studier sårbare over for, at kausalsammenhænge kan være omvendte (fx fra økonomisk vækst til ytringsfrihed i stedet for omvendt) eller præget af udeladte variable, der både påvirker ytringsfrihed og den givne anden variabel (fx niveauet af økonomisk udvikling eller etnisk fragmentering).

Detaljerede historiske studier er en anden måde, hvorpå samfundsforskere prøver at forstå ytringsfrihedens effekter. Snarere end den gennemsnitlige og generelle effekt af ytringsfrihed på etnisk baseret vold eller demokratiske sammenbrud vil man i disse studier ofte forsøge at forklare et enkelt udfald – fx folkemordet i Rwanda eller Nazismens opkomst i Tyskland.

²⁰ "Den Peloponnesiske Krig", Perikles, i Thukydid's værk. Egen oversættelse til dansk fra engelsk.

I dette afsnit vil vi trække på begge typer af studier for at belyse ytringsfrihedens effekter – med et særligt fokus på nogle af de mest omdiskuterede faktorer. Ligeledes har vi foretaget vores egen analyse ved at kombinere datasæt for at afdække empiriske sammenhænge på tværs af verdens lande for at se, hvilken sammenhæng der faktisk er mellem ytringsfrihed og de andre fænomener, som det ofte hævdes, at ytringsfriheden påvirker. Den analyse vises grafisk i form af figurer med korrelationer på landeniveau med de mest opdaterede data, der er tilgængelige. Vi foretager ikke yderligere multivariat analyse. Dog er statistiske fund fra store datasæt stadig mere troværdige end snævert anekdotiske eller rent teoretiske argumenter for ytringsfrihedens effekt på fx etnisk baseret vold eller demokratiske sammenbrud.

5.1 Religiøse stridigheder, etnisk vold og folkemord

Et af de mest almindelige argumenter imod en vidtgående ytringsfrihed er, at en sådan beskyttelse af ytringsfrihed tillader almindelige mennesker og politikere at diskutere emner såsom religion, race og etnicitet på en måde, der ophidser til sociale konflikter.

Debatten går således særligt på forbud mod såkaldt 'hate speech', dvs. nedsættende eller hadefuld tale rettet mod visse grupper, der ofte er minoriteter baseret på race, national eller etnisk oprindelse, tro eller seksuel orientering – selvom disse argumenter i stigende grad også bruges for andre grupper, såsom politiske minoriteter eller endda majoritetsgrupper. FN's Konvention om Borgerlige og Politiske Rettigheder indeholder eksempelvis en undtagelse til ytringsfriheden, hvorefter "enhver tilskyndelse til nationalt had, racehad eller religiøst had, som ophidser til forskelsbehandling, fjendtlighed eller vold, skal være forbudt ved lov". FN's Racekonvention forpligter stater til at "kriminalisere al udbredelse af ideer, der hviler på racemæssig overlegenhed eller racehad" og er i Danmark afspejlet i den ovenfor omtalte 'racismeparagraf'. Også på EU-niveau er der vedtaget lovgivning mod hate speech.

Sådanne forbud er nødvendige, lyder argumentet, fordi mennesker er lette at manipulere, fordi der ikke er langt fra ord til handling, eller fordi ord i sig selv kan være dybt sårende angreb, som bør forhindres. Religiøse og etniske spændinger kan forværres af sensationsprægede mediekampagner og give anledning til hadforbrydelser og i sidste ende folkemord.

Disse argumenter fremføres af intellektuelle og politikere i vestlige lande – i Danmark fx af Zenia Stampe (RV) og Institut for Menneskerettigheder om hate speech imod kvinder og muslimer²¹ eller af Bertel Haarder (V) og Martin Henriksen (DF) om hate speech udtrykt af islamiske prædikanter.²² De fremføres ligeledes af repræsentanter for ikke-demokratiske regimer, såsom Singapores tidligere præsident Lee Kuan Yew og Malaysias tidligere præsident Mahathir Mohamed. Ligesom mange andre ledere af ikke-demokratier har de alle givet udtryk for, at ytringsfrihed og demokrati ville give anledning til spændinger mellem grupper og derfor ikke er rigtige for deres samfund (dertil ville demokrati og ytringsfrihed selvfølgelig også true deres magtpositioner). Efter at have arresteret 22 katolske socialarbejdere i 1987

21 "Højrefløjen vil have fri hetz", Politiken 2010, og "Hadefulde ytringer i den offentlige debat online", Institut for Menneskerettigheder 2017.

22 "Regering vil kunne straffe religiøse forkyndere med 2 års fængsel", Politiken 2016.

for kritik af regimet, udtalte Lee Kuan Yew fx: "Vi er nødt til at sætte folk bag lås og slå uden rettergang, om de er kommunister, sprogchauvinister eller religiøse ekstremister. Hvis man ikke gjorde det, ville landet ligge hen i ruiner."²³ Undertiden fremhæves også folkemordet i Rwanda og Holocaust i Nazi-Tyskland som eksempler på, at hate speech skal forbydes for at undgå lignende katastrofer.

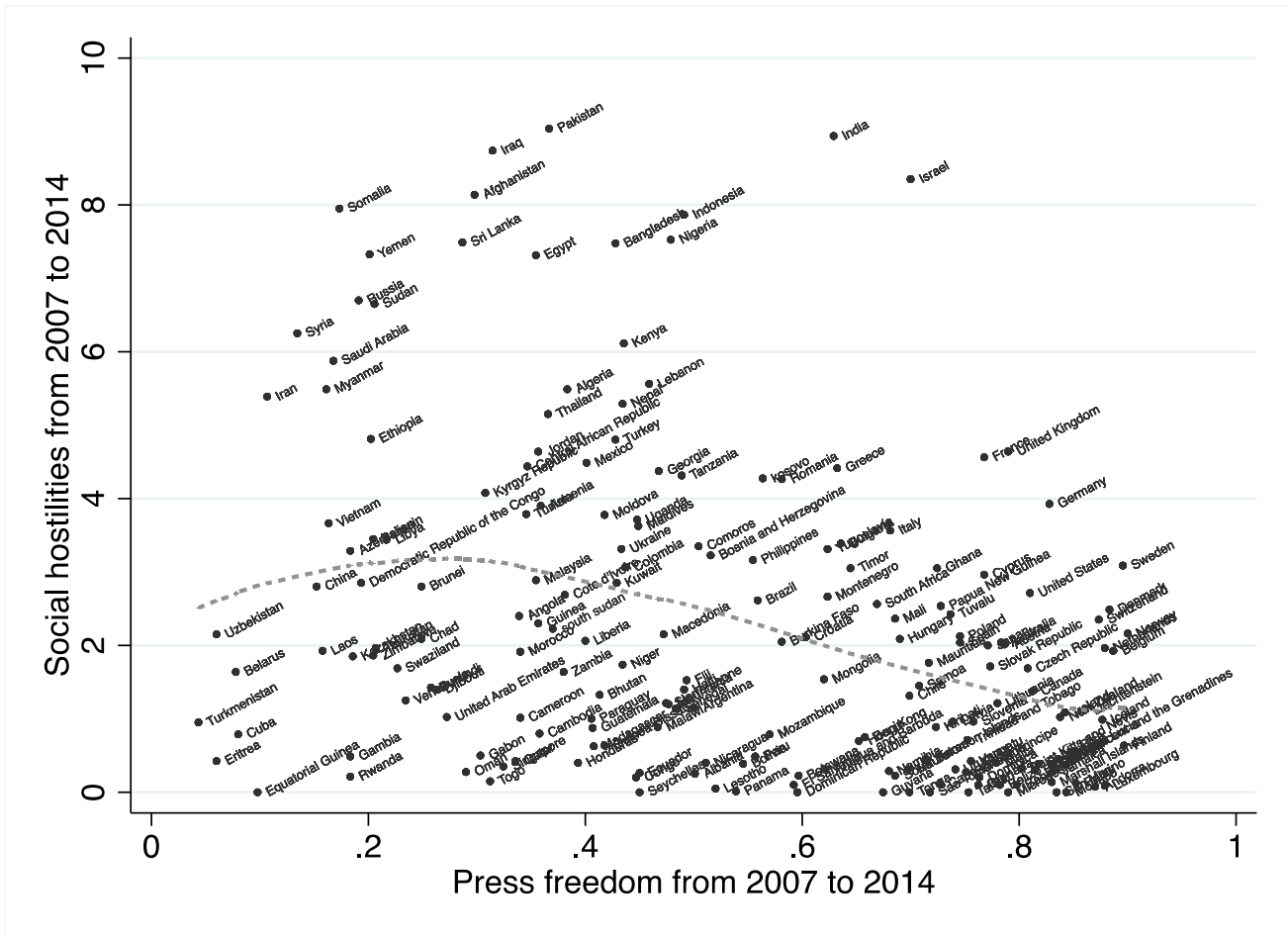
Mange diskussioner om ytringsfrihed og hate speech går dog galt i byen. Ytringsfrihed er retten til at tale frit uden forudgående censur eller efterfølgende straf. Hate speech er hadsk tale, hvor afsenderen udtrykker sig kraftigt negativt om grupper eller individer. Hvordan hænger de to så sammen? I første omgang beskytter ytringsfrihed i dens mest vidtrækkende fortolkninger de dele af hate speech, som ikke er direkte opfordringer til vold med umiddelbar risiko for efterlevelse til følge.

Derfor bliver fortalere for vidtrækkende ytringsfrihed ofte skudt i skoene, at de beskytter og billiger hate speech. Omvendt bliver modstandere af hate speech nogle gange skudt i skoene, at de er modstandere af ytringsfrihed som sådan. Men det er ikke givet, at den største forekomst af hate speech findes i lande med den mest vidtrækkende beskyttelse af ytringsfrihed, eller omvendt at hate speech ikke findes i lande med et fravær af ytringsfrihed. Det kunne være, at ytringsfrihed på samme tid både giver retten til at udtrykke hate speech, men også mindsker hate speech ved at fremme tolerance. Ligeledes er det muligt, at politiske bevægelser, der begrænser ytringsfriheden, også selv derefter kan benytte sig af hate speech.

Hvad siger de data, vi har set på indtil videre? Er det tilfældet, at mere ytringsfrihed hænger sammen med større sociale konflikter og risiko for etnisk vold? Hvad siger empirien og forskningen om sammenhængen mellem ytringsfrihed, hate speech og disse folkemord?

Det bedste datasæt vedrørende religiøse spændinger i befolkningen er den amerikanske forskningsinstitution PEW Research Centers datasæt Social Hostilities Involving Religion Index. Indekset måler bl.a., hvorvidt der i et givet land var sekterisk vold mellem forskellige religiøse grupper, angreb mod religiøse institutioner og religiøst baserede terrorgrupper. Ifølge indekset var de mest intense religiøse stridigheder mellem 2007 og 2014 (hvor data er tilgængelige) i Pakistan, Irak og Indien, mens lande såsom Luxembourg og Panama nærmest var fuldstændigt undtaget for religiøs konflikt.

²³ "Lee Kuan Yew, founding father of modern Singapore, dies at 91", Reuters 2015

Figur 6: Ytringsfrihed og religiøse stridigheder fra 2007 til 2014 (data fra Freedom House og PEW Research Center).

Den stiplede grå trendlinje i Figur 6 viser, at religiøse stridigheder er mindst udtalte i de lande, der har den største grad af pressefrihed.²⁴ Dog ses det også, at religiøse stridigheder stiger i intensitet i den første del af fordelingen af pressefrihed: fra 0 og op til en værdi på ca. 0,25 for pressefrihed (svarende ca. til niveauet i Rusland, Venezuela eller Zimbabwe) øges de religiøse stridigheder med højere pressefrihed. Derefter falder intensiteten af religiøse gruppekonflikter med højere pressefrihed. En anden måde at sige det på er, at der er flere religiøse stridigheder i let liberaliserede ikke-demokratier end i helt lukkede autoritære stater, men færrest i konsoliderede liberale demokratier (idet ytringsfrihed i sig selv er en indikator for demokratisk konsolidering). De samme resultater gælder i øvrigt, hvis vi bruger andre, sammenlignelige mål for sociale, etniske og religiøse konflikter.²⁵

Et vigtigt spørgsmål er, hvorvidt denne sammenhæng er kausal: vil de religiøse stridigheder i et land med meget lav pressefrihed generelt øges i takt med den første grad af liberalisering af pressefriheden? Og vil de så generelt senere falde i takt med yderligere liberaliseringer? Vi har kun adgang til data i en meget kort tidsperiode, og fordi der ikke er særlig stor variation i hverken pressefrihed eller religiøse

24 Som i resten af kapitlet er der tale om LOWESS-kurver (locally weighted scatterplot smoothing), som estimerer lokale trends i data.

25 Fx Bertelsman Transformation Index data om konfliktintensitet giver samme resultat. Figur kan rekvireres fra forfattere.

stridigheder over tid, så kan vi ikke umiddelbart undersøge forholdet dynamisk over tid med empirisk analyse.

En anden tilgang er at prøve at kontrollere for mulige udeladte variabler, der kan tænkes at påvirke *både* ytrings- eller pressefrihed og samfundsmæssige konflikter og derved kunne skævvride forholdet set i figur 5. Krihnarajan et al. (2016) finder – for et andet udfald, der handler om væbnet konflikt med mere end 25 døde, snarere end om etniske og religiøse spændinger – at risikoen for konflikt stiger fra 0 til 0,4 på V-DEM's mål for ytringsfrihed fra 0 til 1.²⁶ Her kontrolleres for BNP per capita, antal år siden sidste konflikt og befolkningsstørrelse. Med denne statistiske kontrol svarer resultaterne stadig nogenlunde til billedet i figur 5. De finder dertil, at risikoen for konflikt er fra ca. 0,4 til det højeste niveau af ytringsfrihed: Igen er der flest væbnede konflikter i let liberaliserede ikke-demokratier end i helt lukkede autoritære stater, men færrest i konsoliderede liberale demokratier.

Data peger altså umiddelbart *imod* argumentet om, at en friere presse vil resultere i større sociale konflikter og føre til opblussen af vold og social uro. Hvis det er tilfældet, lader det til kun at være det i de af verdens lande, som har allermindst pressefrihed. I Danmark, Europa og Nordamerika skulle vi forvente, at højere pressefrihed giver *mindre* intense religiøse spændinger snarere end omvendt.

Hvad angår folkemordet i Rwanda og Holocaust i Nazi-Tyskland, så tegner forskningen også et mere nuanceret billede af forholdet mellem hate speech, ytringsfrihed og folkemord end argumentet om, at hate speech bør forbydes grundet disse eksempler: Rwanda havde en lav grad af ytrings- og pressefrihed (mellem 0.28 og 0.36 på en skala fra 0 til 1 i V-DEM datasættet) i perioden fra 1991 til 1994. En central aktør i folkemordet var radiostationen Radio-Television Libre des Mille Collines, som udsendte dødelig propaganda, og var støttet og finansieret fra politisk hold.²⁷ Stationens opfordringer til folkemord ville i øvrigt ikke være omfattet af ytringsfriheden. Klare og umiddelbare opfordringer til vold og mord, der medfører en klar risiko for sådanne handlinger, falder uden for ytringsfrihedens juridiske beskyttelse både i menneskerettighedskonventioner og i meget robuste forfatninger såsom det første tillæg til den amerikanske forfatning.²⁸ Ligeledes peger dele af forskningen om effekten af lokale politiske forhold på folkemordet i højere grad på den politiske propaganda som årsag til folkemordet frem for den fri presse som årsag til folkemordet. I Tyskland ses det ligeledes, at offentlige, pro-demokratiske medier kan mindske støtten til ekstremistiske politiske bevægelser – men samtidig også, at det redskab kan overtages af ekstremister, når de får magten, og bruges til deres egne formål.

David Yanagizawa-Drott finder i sit studie af radio-propaganda i Rwanda frem til, at den selvstændigt medvirkede til at fremme folkemordet af 800.000 Tutsi'er ved Hutu'ernes macheter i 1994 (han anslår radio-effekten til ca. 50.000 af de 800.000 dødsfald). Ved at bruge Rwandas bakkede terræn og placeringen af radiomaster viser han, at der blev slået flere Tutsi'er ihjel, hvor radiosignalerne nåede stærkere frem. Hvor Hutu'er ikke havde adgang til radio-propaganda grundet bakkernes placering i

26 "Democracy, Democratization and Civil War", Krishnarajan et al. 2016, s. 10.

27 "The Media and the Rwanda Genocide", Thompson 2007, pp. 44-46.

28 Brandenburg v. Ohio 395 US 444 (1969)

forhold til radiomasterne, blev der ligeledes slået færre Tutsi'er ihjel.²⁹ Den pågældende radiostation var ikke formelt statsejet, men dog finansieret af præsidentens hustru og familie og eksplicit støttet af premierministeren. Stationens ledelse af Hutu-ekstremister støttede aktivt den siddende Hutu-regering. Ligeledes viser et andet studie af Bonnier et al., at deltagelse i tvunget arbejde under ledelse af lokale politikere inden 1994 også bidrog til højere rater af mord på Tutsi'er – men kun i de områder, hvor Hutu'er og ikke Tutsi'er sad på magten.³⁰

Analyser af effekten af hate speech og radio i Nazi-Tyskland på støtten til nazisterne og på anti-semitisme er særligt interessante, fordi radiostationer på forskellige tidspunkter var kontrolleret af først neutrale, dernæst anti-nazistiske og til sidst nazistiske kræfter. Endvidere blev Adolf Hitler selv idømt forbud mod at tale offentligt i 1927, inden han selv foretog en massiv indskrænkning af presse- og ytringsfriheden. Også ledende nazister som redaktøren for det stærkt anti-semitiske magasin *Der Stürmer* Julius Striecher blev dømt for deres ytringer under Weimar-Republikken.³¹ Forskningen hjælper os igen med at isolere effekterne af pressen og af propaganda: Ligesom i Rwanda i 1994 havde forskellige dele af Tyskland bedre og værre radiodækning. De, der havde adgang til radio, blev påvirket til hhv. i 1930 at være *mindre* tilbøjelige til at stemme på nazisterne (med dækning der kritiserede nazister og kommunister), i 1933 til at være *mere* tilbøjelige til at stemme på nazisterne (efter fem ugers stærk nazistisk radio-propaganda), og fra 1933 til 1942 (med nazistisk radiokontrol) til at anmeldte jøder, som derefter blev sendt i koncentrationslejre.³²

Skal vi bekymre os om en mulig deroute fra 'ytringsfrihed gået amok' til spændinger mellem forskellige befolkningsgrupper? De bedst tilgængelige kvantitative data peger generelt den modsatte vej, undtagen for verdens allermest lukkede samfund. I konsoliderede liberale demokratier som i Vesten er der færre religiøse og etniske spændinger jo stærkere beskyttelsen af pressefrihed er. Forskningen viser dog også, at propaganda og hate speech påvirkede folkemordet i Rwanda og Holocaust i Nazi-Tyskland. Studiet af Tyskland viste også, at mediekontrol både kan bruges til fordel for demokratiske kræfter og imod demokratiske kræfter – men at nazisternes propaganda var så meget mere effektiv, fordi de samtidig udraderede konkurrerende kilder til saglig information, der kunne imødegå den pro-nazistiske propaganda. I både Rwanda og Nazi-Tyskland var der dertil tale om statsstøttet propaganda. I det lys peger analysen også på, at den hyppige sammenkædning af hate speech og pressefrihed i nogen grad er tendentiøs og unuanceret, og at det er hate speech som ensidig og statslig propaganda, snarere end som en diskurs blandt mange andre i den offentlige debat, der udgør den største trussel for fremkomsten af etnisk og religiøs vold eller endog folkemord.

29 "Propaganda vs. Education: A Case Study of Hate Radio in Rwanda", Yanagizawa-Drott 2013 og "Propaganda and Conflict: Evidence from The Rwandan Genocide", Yanagizawa-Drott 2014

30 "Preparing for Genocide: Quasi-Experimental Evidence from Rwanda", Bonnier et al. 2016

31 Jews, Nazis, and the Law: The Case of Julius Streicher, Showalter (1989) <http://motlc.wiesenthal.com/site/pp.asp?c=gvKVLcMVluG&b=395155>

32 "Radio and the Rise of The Nazis in Prewar Germany", Adena et. al 2015

5.2 Radikalisering og terrorisme

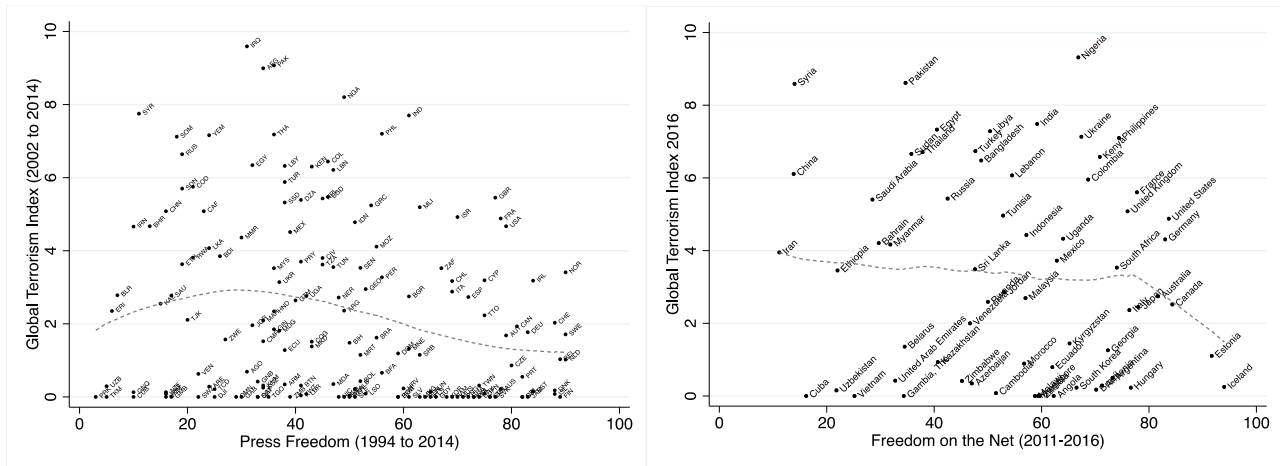
En nyere bekymring vedrørende en udstrakt grad af ytringsfrihed er, at den for det første tillader en ukontrollerbar spredning af samfundsmæssigt ondartede ideer såsom terrorympatier. Idémæssige 'entreprenører' af højre- og venstresradikal eller islamistisk observans kan medvirke til at radikalisere og rekruttere modtagelige mennesker til terrorisme. For det andet tillader en udstrakt grad af ytringsfrihed mennesker med samfundsmæssigt ondartede ideer at finde hinanden, kommunikere, radikaliseres og til slut at udføre terrorangreb – eller andre handlinger såsom chikane, registrering af 'modstandere', opbygning af ekstremistiske politiske bevægelser, etc.

Denne bekymring er særligt knyttet til internettet og sociale medier, som har en udstrakt grad af informationsfrihed, og hvor de traditionelle 'gatekeepere' i konventionelle medier (fx redaktører mv.) ikke i samme udstrækning kan udvælge, hvilke informationer mennesker får adgang til. Ligeledes giver internettet og sociale medier i øget grad mulighed for, at ligesindede kan finde hinanden, uanset om deres entusiasme gælder veteranbiler eller udryddelse af jøder.

Bør udtryk for radikale holdninger og/eller terrorympatier, hvad enten jihadistiske, nynazistiske m.v., forbydes? Er det overhovedet praktisk muligt for autoriteter og indholdsplatforme såsom søgemaskiner eller sociale medier konsistent at fjerne sådanne udtalelser? Og hvordan kan almindelige borgere holde myndighederne ansvarlige for at regulere internettet til gavn for almenvellet og ikke til gavn for dem selv, særligt i mindre demokratiske kontekster? Konsekvenser af forsøgene på at regulere ytringsfrihed for at forhindre radikalisering og terrorisme er endnu ikke tilstrækkeligt afdækkede i forskningen til at kunne give klare svar. Forskningen om radikalisering er omfattende og mangeartet, og denne rapport søger ikke at give en udtømmende karakteristik af dens resultater, men kun berøre den i det omfang dens spørgsmål og konklusioner er relevante for spørgsmålet om ytringsfrihed.

Figur 7 viser sammenhængen mellem pressefrihed og et indeks, der måler, i hvilket omfang et land er ramt af terrorangreb. Global Terrorism Index er som navnet antyder et mål for, hvor hårdt et land er ramt af terrorisme. Det vægter dødsfald, antal sårede, værdi af skade på ejendom og det samlede antal angreb i et givet år (med brug af terrorangreb fra de sidste fem år) og producerer på den basis en værdi mellem nul og 10 for, hvor hårdt et land er ramt af terror.³³ Sammenhængen er let bakkeformet: Den stiplede grå trendlinje viser, at lande med den stærkeste beskyttelse af pressefrihed i gennemsnit er mindst udsat for terror, og at højere pressefrihed fra en værdi på ca. 30 op mod 100 er statistisk forbundet med lavere udsathed over for terror. Fra en score på 0 op til 30 (ca. niveauet i Egypten og Thailand) er liberalisering af pressen og ytringer dog forbundet med en stigende udsathed for terror.

³³ Se mere i Global Terrorism Index 2016-rapporten fra 2016. Man kan diskutere, om målet i virkeligheden burde standardiseres for et lands befolkningsstørrelse, men det oprindelige mål er anvendt i denne analyse.

Figur 7 og 8: Pressefrihed, internetfrihed og Global Terrorism Index (data fra Freedom House og National Consortium for the Study of Terrorism and Responses to Terrorism [START]).

Sammenhængen mellem mål for ytringsfrihed og terrorangreb ligner således i høj grad sammenhængen mellem pressefrihed og religiøse stridigheder i figur 6 i forrige delafsnit. Religiøse stridigheder kommer ofte til udtryk i terrorangreb, hvad enten der er tale om sekteriske forskelle blandt kristne i Nordirland, buddhister og hinduer i Sri Lanka eller imellem sunni- og shia-muslimer i store dele af den muslimske verden.

For den seneste periode, hvor internettets betydning er steget, og hvor data om internettens censur og -frihed forefindes, viser figur 8 forholdet mellem regulering af internettet og terrorangreb. Freedom House-datasættet Freedom on the Net måler tre former for begrænsninger på frihed på nettet: (1) forhindringer for internetadgang (såsom juridisk kontrol over internetudbydere), (2) indholds begrænsninger (såsom blokerede hjemmesider, begrænsninger på kommunikation, etc.) og (3) krænkelser af brugerrettigheder (såsom overvågning, straf for ytringer på internettet, etc.). Det findes kun for en begrænset gruppe af 65 lande, der dækker hele spektret af internetfrihed i 2016 fra Island (94/100) til Kina (12/100).

Den begrænsede stikprøve af lande betyder, at vi ikke kan være sikre på, at landene er repræsentative for alle lande i verden. Ved at sammenligne med figur 7 kan vi fx se, at gruppen af 65 lande oplever mere terrorisme end verden som helhed. Hvis vi dog ser bort fra disse forbehold, så ses et næsten fuldstændigt fravær af en statistisk sammenhæng mellem frihed på nettet og forekomsten af terror. De to lande med mest internetfrihed – Estland og Island – har også meget lav forekomst af terror, og derfor ses en nedadgående trendlinje fra ca. 80 til 100. Hvis disse to datapunkter ekskluderes, er trenden dog næsten fuldstændig lige og sammenhængen helt ikke-eksisterende.

Det tyder således på den ene side på – i modsætning til så mange andre outcomes, vi har vurderet i denne rapport – at en stærk beskyttelse af ytrings- og informationsfriheden på nettet ikke lader til at modvirke terror. På den anden side virker det heller ikke til, at større ytrings- og informationsfrihed fremmer terror. Den mest sandsynlige fortolkning er formentlig, at negative og positive effekter af ytrings- og informationsfrihed på terror nogenlunde udligner hinanden.

De mulige negative effekter af ytringsfrihed, som taler til fordel for forbud mod udtryk for terrormpatier eller andre udtalelser forbundet med voldelige ideologier, vedrører rekruttering og oplevet diskrimination. Peter Neumann har vist, at visse prædikanter er ekstremt populære blandt 'foreign fighters' i Syrien og antagelig har spillet en rolle i at opmuntre, retfærdiggøre (inkl. ved religiøse argumenter) og motivere jihad og terrorangreb.³⁴ Thomas Hegghammer har dokumenteret, at jihadister tilbringer store mængder tid på at skrive digte, sange, male og lave film med en eksplicit æstetik, der spiller en stor rolle i deres religiøse og kulturelle selvforståelse – såvel som i radikalisering og rekruttering af unge muslimer.³⁵ Et andet argument, der støtter selektive begrænsninger af ytringsfrihed, handler om oplevet diskrimination. Muslimer i vestlige lande, som føler sig diskrimineret i samfundet (inkl. medier), er mere tilbøjelige til at mene, at selvmordsbomber kan retfærdiggøres.³⁶ Et af argumenterne for vidtrækkende begrænsninger af hate speech er netop, at hate speech skaber et hadsk politisk klima og øger såvel diskrimination af minoriteter som oplevelsen af diskrimination.

Omvendt kan der også være mulige positive effekter af ytringsfrihed, der taler imod forbud mod ekstremistiske udtalelser, fordi sådanne forbud ved at "skjule" og fortrænge ekstremistiske holdninger kan hindre, at de opdages og imødegås. Der er her primært tale om radikaliserende effekter af lovindgreb, forværrelse af muligheden for at foregribe angreb grundet dårligere samarbejde, og ringere mulighed for at kunne imødegå terrorpropaganda med alternative narrativer på de relevante platforme. Ytringsfrihedsbegrænsninger risikerer direkte at radikalisere de, der dømmes for hate speech, såvel som indirekte at radikalisere mennesker, som sympatiserer med dem, der dømmes, og deres holdninger. Det gælder både islamister og højreradikale, som domsfældelser ligeledes giver rig mulighed for martyrstatus. Adolf Hitlers forbud mod at tale offentligt i 1927 blev anvendt til det fuldeste for at skabe en følelse af (selv)retfærdig harme. I en stor undersøgelse af frivillige rekrutter til voldelige grupper som Al-Shahaab og Boko Haram fra UNDP gav 71 pct. udtryk for, at en handling fra en offentlig myndighed – såsom arrest af et familiemedlem eller en ven – skubbede dem over grænsen til vold og ekstremisme.³⁷ Saiya (2016) finder også, at blasfemiforbud i muslimske lande er forbundet med flere terrorangreb snarere end at reducere radikalisering og terror.³⁸

Bredspektrede indsatser mod ekstremisme rammer mange uskyldige og krænker deres ytringsfrihed gennem overvågning og begrænsninger. Det kan risikere at forværre samarbejdet mellem efterretningstjenester og de grupper, der har bedst adgang til værdifuld information, der kan forpurre terrorangreb – om det er muslimske lokalmiljøer eller perifere medlemmer af den yderste venstre- og højrefløj. Endelig er nogle forskere skeptiske over for fremherskende radikaliserings teorier om en stærk

34 "#Greenbirds: Measuring Importance and influence in Syrian Foreign Fighter Networks", Carter, Maher & Neumann 2014

35 "Jihadi Culture: The Art and Social Practices of Militant Islamists", Hegghammer 2017

36 "Psychological Factors Associated with Support for Suicide Bombing in the Muslim Diaspora", Victoroff, Adelman & Matthews 2012

37 "Journey to extremism in Africa: Drivers, Incentives and the Tipping Point for Recruitment", UNDP 2017

38 "Blasphemy and Terrorism in the Muslim World", Saiya 2016

sammenhæng mellem religiøsitet og radikalisering.³⁹ Det understøttes af gennemgange af forskningen vedrørende radikaliseringsforløb, der viser, at forløbene udmærker sig ved en høj grad af variation.⁴⁰

Efter pres fra regeringer og teknologiske landvindinger inden for dataanalyse, er sociale medier såsom Twitter og Facebook på målrettet vis begyndt at begrænse ekstremistiske gruppers brug af sociale medier til propaganda eller til terrorvirksomhed.⁴¹ Efterretningstjenester overvåger ligeledes større mængder af borgeres færden på nettet. Det rejser spørgsmålet om, hvordan almindelige borgere kan holde private og offentlige autoriteter ansvarlige for at begrænse terrorpropaganda og ekstremisme til gavn for almenvellet og ikke til gavn for sig selv, i øvrigt forfølge usaglige hensyn eller udføre censuren på vilkårlig vis?

Vi ved, at argumenter om faren ved ekstremisme og terror misbruges til at krænke ytringsfriheden gennem forfølgelse af politiske fjender og udnyttes af ikke-demokratiske regeringer for at bevare magten. I Etiopien lukkede regeringen for internetadgang i oktober 2016 for at mindske kendskabet til voldsomme protester med undskyldningen, at sociale medier med premierministerens ord spredte "had og racisme".⁴² I Tyrkiet har menneskerettighedsorganisationer dokumenteret, hvordan Erdogans regering systematisk anvender ekstremt brede fortolkninger af terror til at retsforfølge journalister, herunder for "terrorpropaganda", der ofte blot består i kritisk journalistik.⁴³

Lande som Rusland, Saudi Arabien, Pakistan og Egypten udnytter ligeledes lovgivning mod ekstremisme til at bringe kritikere til tavshed på en måde, der minimerer de nationale og internationale kontroverser ved at spille på frykten for terror. I 2014 indførte Saudi Arabien eksempelvis anti-terror lovgivning, der bl.a. forbyder promovning af ateisme.⁴⁴ Også i vestlige demokratier som Frankrig og Danmark har terrorlove haft konsekvenser for ytringsfriheden, med udvidelse af love mod "glorificering/billigelse af terror", der bl.a. har ført til lukning af en TV-station og fængselsstraffe for karikaturtegninger og en smiley i en Facebookopdatering.⁴⁵ I Storbritannien kan det nu give op mod 15 års fængsel gentagne gange at streame terror-videoer på Youtube, og flere er idømt fængselsstraffe for besiddelse af materiale såsom magasiner udarbejdet af Al Qaeda.⁴⁶

Spørgsmålet er derfor, om strenge begrænsninger af ytringsfriheden er et nødvendigt og effektivt middel i forhold til at bekæmpe terror, eller om sådanne begrænsninger måske i sig selv kan fremme radikalisering? Som afrunding står det klart, at vi ikke har særlig god komparativ evidens vedrørende forholdet mellem ytringsfrihed, radikalisering og terrorisme. Mange studier er spekulative og udelukkende baseret på sekundære kilder. Mange kvalitative studier har kun begrænset

39 Andre er mere skeptiske over for radikaliserings teorier, fx "The myth of 'Radicalisation'", ACLU online og "Rethinking Radicalization", Patel 2011

40 "The Radicalization Puzzle: A Theoretical Synthesis of Empirical Approaches to Homegrown Extremism." Hafez & Mullins 2015

41 Se fx "Twitter's spam tools helped shut down 376.890 terrorist accounts in 6 months", Wired 2017

42 "Kapløb mod ytringsfriheden", Udvikling 2017, s. 17-18

43 "Silencing Turkey's Media", Human Rights Watch 2016

44 "Saudi Arabia: New Terrorism Regulations Assault Rights", Human Rights Watch 2014

45 "Sagen mod Roj TV", Politiken 2012; "The threat of 'glorifying terrorism' laws", IFEX 2017 og "Smiley om terror koster ung iraker betinget udvisning", TV2 Nyhederne 2016.

46 "Longer jail terms for viewing terror content online", BBC News 2017 og "Woman jailed after al-Qaida terrorist material found on her phone", The Guardian 2012

generaliserbarhed.⁴⁷ Selv de bedste studier på individ-niveau af radikaliserings og deltagelse i terroraktiviteter har generelt det problem, at de kun undersøger positive tilfælde af radikaliserings.⁴⁸ Fordi træk, som terrorister har til fælles, også kan karakterisere ikke-terrorister, er denne form for forskning utilstrækkelig til at slutte endelige konklusioner – og også bredt anerkendt som utilstrækkelig i metodologiske lærebøger og grundtekster.⁴⁹ Når studier inkluderer kontrol- eller referencegrupper er de som oftest utroværdige, fordi kontrolgrupperne på en lang række kriterier andre end radikaliserings adskiller sig fra de, der blev radikaliseret.⁵⁰

Uanset hvad forskningen vil vise, kommer spørgsmålet om radikaliserings, terror og regulering af informationsteknologi til at være aktuelt i mange år endnu. Det bliver et af de vigtigste for beskyttelsen af ytringsfrihed – både imod misbrug fra offentlige myndigheder, men også mod terroristers begrænsninger af ytringsfrihed gennem målrettede angreb mod frie stemmer.

5.3 Menneskerettigheder, korrupsion og demokrati

På trods af bekymringer om ytringsfrihedens rolle, hvad angår religiøse og etniske spændinger, er der normalt større enighed om ytringsfrihedens og en fri presses rolle i at bevare og udvide beskyttelse af menneskerettigheder, mindske korrupsion og fremme demokrati.

Journalister udsættes ofte for trusler og fysiske angreb, når de dækker krænkelser af menneskerettigheder – antageligt netop fordi deres arbejde gør det sværere for diverse magthavere at krænke rettigheder uden at blive holdt ansvarlige for det. Af samme årsag er korrupsionsafsløringer en udbredt kilde til intimidering og chikane af journalister.

Det antyder, at pressefrihed er en vigtig kilde til beskyttelse af menneskerettigheder og til at holde korrupsion i skak. Betyder det også, at højere pressefrihed går hånd i hånd med bedre beskyttelse af menneskerettighederne og af ytringsfrihed? Generelt set, ja.

Figur 9 og 10 viser, at sammenhængen mellem pressefrihed og hhv. menneskerettighedskrænkelser og korrupsion i politik er stærkt negativ. Jo bedre beskyttelse af pressefrihed, desto lavere forekomst af menneskerettighedskrænkelser og korrupsion i politik. Det samme gælder kvinders politiske magt i et samfund, som også hænger tæt sammen med højere niveauer af ytringsfrihed (figur ikke afbilledet her).⁵¹ For korrupsion gælder det særligt, når landene har nået et vist niveau af pressefrihed svarende til niveauet i Thailand, Ukraine og Egypten.

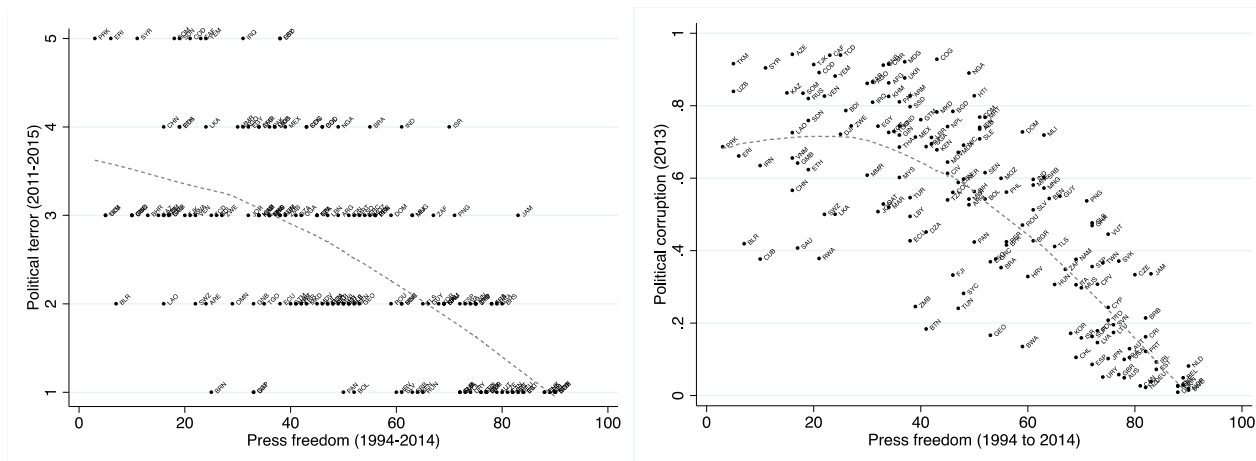
47 "How Rigorous Is Radicalization Research?", Neumann & Kleinmann 2013

48 "The Radicalization Puzzle: A Theoretical Synthesis of Empirical Approaches to Homegrown Extremism", Hafez & Mullins 2015

49 "How the Cases You Choose Affect the Answers You Get: Selection Bias in Comparative Politics", Geddes 1990; "Designing Social Inquiry: Scientific Inference in Qualitative Research", King, Keohane & Verba 1994; "Case Selection Techniques in Case Study Research", Seawright & Gerring 2008

50 Se fx UNDP Afrikas undersøgelse ("Journey to Extremism in Africa: Drivers, Incentives and the Tipping Point for Recruitment"), hvor de 138 deltagere i referencegruppen på demografiske data adskiller sig fra de radikaliserede, og hvor der ikke er nogen troværdig identifikationsstrategi til at sikre sammenlignelighed.

51 Data fra V-DEM og Freedom House.

Figur 9 og 10: Pressefrihed og hhv. menneskerettighedskrænkelser og korrupsion i politik (data fra Freedom House, Political Terror Scale and V-DEM).

Målet for beskyttelse af menneskerettighederne kommer fra Political Terror Scale, der er baseret på Amnesty Internationals årlige rapporter om menneskerettighedssituationen: '1' defineres som en sikker retsstilling, hvor tortur er sjælden eller exceptionel, mens '5' betegner samfund, hvor krænkelser af borgerlige og politiske rettigheder er udbredt til hele befolkningen. Målet for politisk korrupsion kommer igen fra V-DEM datasættet og er et gennemsnit af seks forskellige korrupsionsmål, der omfatter både korrupsion inden for den udøvende, lovgivende og dømmende magt, og som både dækker korrupsion i den bredere offentlige sektor (såkaldt 'petty corruption') og i den politiske eller administrative elite (såkaldt 'grand corruption').

Ligesom det gjaldt analysen om pressefrihed og religiøse stridigheder, er det vigtigt at understrege, at vi her ikke kan være sikre på, at sammenhængen er kausal: det er ikke givet, at menneskerettighedskrænkelser og korrupsion vil falde, hvis et givet samfund iværksætter politiske reformer, og pressefriheden øges. Samfund med forskellige grader af pressefrihed adskiller sig på mange forskellige faktorer, og de hænger formentlig også sammen med hhv. menneskerettighedskrænkelser og korrupsion.

Dog har vi i tilfældet med korrupsion også stærkere indikationer på, at højere pressefrihed har en kausal virkning på korrupsion. Stanig (2014) har i et nyligt studium udnyttet, at Mexico er en føderal stat med stor variation i lovgivning vedrørende pressefrihed og korrupsion, men hvor mange andre faktorer ellers er de samme i hele landet. Han har håndkodet avisdekningen af korrupsion i lokale aviser og mexicanske delstaters lovgivning vedrørende injurier, der i visse delstater giver offentligt ansatte og politikere meget bedre mulighed for at sagsøge journalister for injurier end i andre.⁵² Stanig finder, at delstater med mindre de facto pressefrihed grundet mulighed for injuriersager dækker korrupsion i langt mindre grad – hvilket er en mulig kausal mekanisme, som kan forklare, hvorfor mindre stringent beskyttelse af pressens frihed øger graden af korrupsion.

52 "Regulation of Speech and Media Coverage of Corruption: An Empirical Analysis of the Mexican Press.", Stanig 2015

Fremmer frie medier også demokrati i ikke-demokratiske kontekster? Her lader svaret også til at være ja. Grundet overlap i målemetoder for demokratiindeks og mål for pressefrihed vil kvantitative mål ligesom i figur 9 og 10 have en kunstig høj korrelation. Derfor benytter vi os i dette afsnit i stedet af mere detaljerede studier, som adskiller pressefrihed og ikke-presse-mæssige aspekter af demokrati for bedre at kunne vurdere pressefrihedens selvstændige indvirkning på at modstå autoritær konsolidering i Rusland og fremme politisk liberalisering i Malaysia.

I Rusland blev NTV i 1996 landets første private tv-kanal, der ikke var kontrolleret af regeringen. I 1999 kunne to tredjedele af Ruslands befolkning se kanalen, hvilket gav anledning til markant forskellige valgresultater geografisk set – selv i et valg, der også var præget af valgmanipulation og fusk.⁵³ Til parlamentsvalget i 1999 var valgresultatet i områder med adgang til den private tv-stations NTV's dækning præget af lavere stemmetal til Putins regeringsparti og højere stemmetal til oppositionen. I områder med adgang til NTV viste folk, som så mere tv, særligt lavere opbakning til regeringspartiet.⁵⁴

Det er værd at notere, at Vladimir Putin i august 1999 – da han blev udnævnt til premierminister fra sin post som chef for den russiske efterretningstjeneste FSB – havde opbakning fra kun ca. 2 procent af befolkningen. Til parlamentsvalget i dec. 1999 fik hans nye parti omkring 24 pct. af stemmerne. Til præsidentvalget i marts 2000 fik han 53 pct. af stemmerne i første runde. Udover valgmanipulation havde de statskontrollerede mediers propagandakampagne antageligt en stor del af ansvaret for denne lynhurtige popularitetsstigning. Til det næste parlamentsvalg i 2003 var NTV i øvrigt blevet overtaget af Gazprom, den russiske energigigant hvis ejerskab er kontrolleret af regeringen.

Et andet eksempel kommer fra Malaysia, hvor uafhængige bloggere og internetmedier siden midten af 2000-tallet gav befolkningen adgang til ikke-censureret information, fordi regeringen brugte en internetudvidelse til at tiltrække udenlandske investeringer. Til valget 2008 tabte regeringen for første gang siden 1969 sit parlamentsflertal: opbakningen til regeringspartiet faldt med 11 pct. i den korte periode, hvor internettet opnåede masseudbredelse, og den faldt mest i valgdistrikterne tættest på landets primære fiberoptiske kabelnetværk.⁵⁵

Data og forskning angående menneskerettigheder, korruption og demokratisering peger således forholdsvist entydigt på, at ytringsfrihed og pressefrihed forbedrer beskyttelsen af menneskerettigheder. Ligeledes peger data om korruption på, at ytringsfrihed og fri medier forhindrer økonomiske eliter i at bruge deres penge på at sikre indflydelse og politiske eliter i at bruge deres indflydelse på at tjene penge. Sluttelig lader frie medier til at fremme demokratisering og forhale autoritære regimers magtkonsolidering.

53 "Russia's 1999 Parliamentary Elections: Party Consolidation and Fragmentation", McFaul 2000

54 "Media and political persuasion: evidence from Russia", Enikolopov, Petrova & Zhuravskaya 2011

55 "The unintended consequences of internet diffusion: Evidence from Malaysia", Miner 2015. Siden er beskyttelsen af ytringsfriheden dog faldet gradvist i Malaysia.

5.4 Innovation og økonomisk vækst

Øger en stærk beskyttelse af ytringsfriheden et samfunds evne til innovation og i sidste ende også den økonomiske vækst? Næsten alle vestlige landes økonomier er i dag højteknologiske og vidensbaserede. Hvis beskyttelse af ytringsfriheden påvirker enten produktionen af viden eller evnen til at benytte eksisterende viden, så forekommer det plausibelt, at den også kunne påvirke økonomisk vækst.

John Stuart Mills forsvar for ytringsfriheden i kampskriftet *On Liberty* fra 1859 var især baseret på dette ræsonnement. Han fremsatte fire argumenter for ytringsfriheden, der hver især handlede om, hvordan ytringsfrihed fremmer vidensproduktion. Han argumenterede for, at:

1. Ytringer, der bringes til tavshed, kan være sande.
2. Selv hvis undertrykte ytringer generelt er usande, så indeholder de ofte en flig af sandhed, og de vil derfor i diskussion med andre, modsatte ytringer bringe os tættere på sandheden.³
3. Hvis den fremherskende forståelse er fuldstændigt sand, så kan modsigelse og diskussion stadig gøre, at menneskers forståelse er rationelt begrundet og ikke blot en overfladisk antagelse.
4. Uden modsigelse vil selv en fuldstændigt sand forståelse af et fænomen risikere at gå tabt, fordi kontrast er nødvendig for dybdegående forståelse.⁵⁶

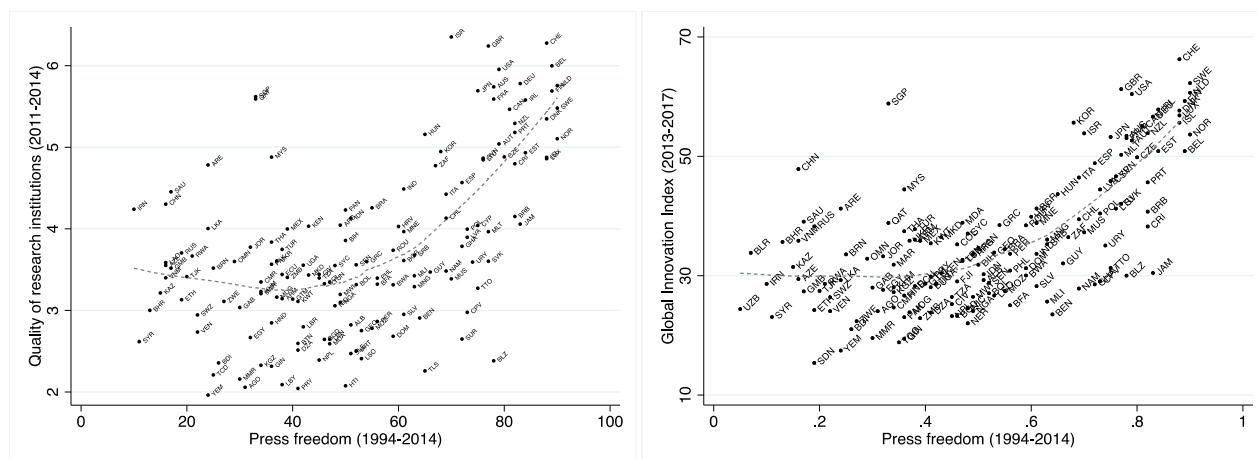
Et yderligere argument for ytringsfrihedens rolle i innovation, videnskab og vækst er, at den tillader ”flere ideer at dyrke sex”, som Matt Ridley har udtrykt det.⁵⁷ Det giver uforudsete kombinationer, der nogle gange viser sig at lede til videnskabelige eller teknologiske gennembrud eller endda kvantespring.

Disse uformelle argumenter findes i mere formaliseret form i økonomisk teori i de såkaldte ’endogene vækstteorier’, som omhandler raten, hvormed teknologisk udvikling finder sted. Investeringer i humankapital, innovation og viden kan i disse modeller øge økonomisk vækst ved at øge teknologiniveauet, der gør, at input såsom arbejdskraft og kapital bruges mere effektivt. Hvis ytringsfrihed fremmer vidensproduktion, kan den indarbejdes i endogene vækstteorier som en faktor, der øger økonomisk vækst på langt sigt.

Der er mange forskellige mål for innovation og teknologi. I figur 11 ses en stærk positiv sammenhæng mellem pressefrihed og forskningsinstitutioners kvalitet i intervallet fra en middelværdi for pressefrihed (ca. 40) og op til de højeste værdier for pressefrihed. Fra den laveste værdi for pressefrihed og op til middelværdien ses en svagt negativ sammenhæng. Målet for forskningsinstitutioners kvalitet stammer fra World Economic Forums spørgeskemaundersøgelser af erhvervsledere, som er blevet spurgt om forskningsinstitutionernes kvalitet i deres lande på en skala fra 1 (blandt verdens dårligste) til 7 (verdensførende).

⁵⁶ "On Liberty", Mill 1859

⁵⁷ "The Rational Optimist: How Prosperity Evolves", Ridley 2010

Figur 11 og 12: Pressefrihed og hhv. forskningsinstitutioners kvalitet og innovation (data fra Freedom House, World Economic Forum Executive Opinion Survey, Global Innovation Index).

Som tidligere bør en række forbehold tages for udeladte variable og mulig omvendt kausalitet. Dog giver data i figur 10 en antydning om, hvilken effekt frie ytringer og presse har på innovation og potentielt også på økonomisk vækst.

I figur 12 bruges det såkaldte Global Innovation Index til at undersøge sammenhængen mellem pressefrihed og innovation på samfundsniveau. I 2017 ligger Danmark på en sytjendeplads i verden på målet, der bl.a. inkluderer et lands videnskabelse, dets borgeres kreativitet online og innovation i erhvervslivet. Her ses et sammenligneligt forhold, hvor sammenhængen mellem pressefrihed og innovation først er flad. Igen er sammenhængen så stærkt positiv fra middelværdier af pressefrihed og op mod skalaens top. Det kan have at gøre med en stærk beskyttelse af journalisters frihed til at trykke ny information, som truer etablerede virksomheders, rigsmænds eller politikeres interesser, og som derefter kan medvirke til at hjælpe innovation og såkaldt 'creative destruction' på vej. Som man kunne forestille sig, stikker Singapore og Kina ud som store undtagelser fra sammenhængen med lav pressefrihed og høj innovation.

Spørgsmålet om forholdet mellem presse- og ytringsfrihed, innovation og økonomisk vækst er overraskende understuderet – formentlig blandt andet fordi pålidelige mål for ytringsfrihed tilbage i tid først for nylig er blevet tilgængelige. Pålidelige mål for innovation, forskningskvalitet, etc., over en længere tidsperiode findes stadig kun i begrænset omfang.

Derimod har en kolossal forskningslitteratur undersøgt spørgsmålet om forholdet mellem demokrati og økonomisk vækst.⁵⁸ Størstedelen af forskningen har fundet, at der ingen sammenhæng er mellem demokrati og vækst, eller at sammenhængen er svag. Der er dog flere undtagelser og endnu ingen forskningsmæssig konsensus. Relevansen for vores spørgsmål besværliggøres dog også af, at en række

58 "Foreign Aided: Why Democratization Brings Growth when Democracy Does Not." Hariri 2015.

For undtagelser se "Democracy Does Cause Growth", Acemoglu et al. 2015; "Democracy and Economic Growth: A Historical Perspective", Gerring et al. 2005 og "Why Democracies Outgrow Autocracies in the Long Run: Civil Liberties, Information Flows and Technological Change", Knutsen 2015.

andre delkomponenter af demokrati kunne tænkes at påvirke økonomisk vækst, såsom øget omfordeling, varierende konfliktrisiko, forskellige niveauer af korrupsion og retssikkerhed, etc.

Der er også visse uafklarede spørgsmål i forhold til relevante policymæssige diskussioner om ytringsfrihed. Situationer såsom de kinesiske statsbesøg i Danmark, hvor pro-tibetanske demonstranter blev forhindret i at give udtryk for deres holdning til Kinas behandling af Tibet, stiller fx spørgsmål om selektiv begrænsning af ytringsfrihed. Vi ved fx, at eksport til Kina falder, efter lande holder officielle møder med Dalai Lama, og at mindsket eksport hænger sammen med lavere økonomisk vækst.⁵⁹ Kan den form for selektiv begrænsning af ytringsfrihed øge vækst? Eller indebærer selektive begrænsninger af ytringsfrihed en risiko for lavere vækst på længere sigt, fordi de kan mindske et lands innovation og vidensproduktion som helhed?

Trods forholdsvis svag evidens antyder data i figur 11 og 12 dog, at ytringsfrihed har en positiv effekt på vidensproduktion, innovation og potentielt også økonomisk vækst. Kommende forskning vil antageligt gøre os klogere på spørgsmålet og potentielt også på politiske stridspunkter såsom selektiv begrænsning af ytringsfrihed.

⁵⁹ "Paying a visit: The Dalai Lama effect on international trade", Fuchs & Klann 2013.

6. Konklusion: Er ytringsfriheden i krise?

Hvad nytter ytringsfrihed? Denne rapport har vist, at ytringsfrihed med stor sandsynlighed har positive følgevirkninger ved at fremme beskyttelsen af menneskerettigheder, mindske korrupsion, understøtte demokrati samt fremme innovation og økonomisk vækst. Dertil viser rapporten, hvor meget vi ved om ytringsfrihedens forskellige konsekvenser grundet styrken af den tilgængelige evidens og forskning. Her er en af de vigtigste konklusioner, at bombastiske udmeldinger om ytringsfrihedens konsekvenser bør undgås, da konsekvenserne er meget svære at undersøge, og store dele af den eksisterende forskning er relativt mangelfuld. Hvad angår bekymringer om, at uhindret ytringsfrihed kan øge risikoen for konflikt, folkemord og terror, så lader de til at være overvurderede. Kun i verdens mest politisk lukkede lande synes der at være en svag sammenhæng mellem begrænsninger af ytringsfriheden og lavere risiko for konflikt eller terror. Ligeledes har internet- og mobilteknologi gjort, at mange ytringer, der tidligere stod usagte, i dag kan finde udbredelse og/eller dokumentation – fx politifolks mord på sorte amerikanere eller korrupsionsanklager. Når det er sagt, så kan det forekomme besynderligt, at ytringsfriheden på mange måder er i modvind i verden. Pressefrihed på globalt niveau er faldet til det laveste niveau i 13 år, ligesom også respekten for demokrati og frihedsrettigheder generelt har været for nedadgående.⁶⁰ Og der er grund til yderligere pessimisme. Kinas alternative model, der tillader innovation, økonomisk vækst og velstand uden ytringsfrihed er tillokkende for en række lande, hvis ledere ønsker folkelig legitimitet via succesfulde reformer snarere end via frie valg.

Populistiske ledere som Putin og Erdogan formår dertil at kombinere illiberale tiltag med national og folkelig appel – herunder ved hjælp af propaganda og marginalisering af kritiske stemmer. De appellerer ligeledes til både politiske bevægelser og befolkningsgrupper i deres nærømråder, og for så vidt angår Putin også til visse politikere og befolkningsgrupper i vestlige demokratier. I den muslimske verden tyder intet på, at rammerne for religionskritik – der ofte er snævert forbundet med politik – bliver udvidet betragteligt i den nærmeste fremtid. Dødsstraf for blasfemi i Pakistan, mord på sekulære bloggere i Bangladesh samt piskeslag og lange fængselsstraffe til saudiske fritænkere vidner om dette.

Vigtigere endnu, så synes verdens demokratier ikke længere i samme grad som tidligere at fremme værdien af ytringsfrihed som et særligt vigtigt gode. I USA har Donald Trump som ny amerikansk præsident udvist større modstand mod journalister end nogen anden vestlig leder i moderne historie og blandt andet kategoriseret nyhedsmedierne som "folkefjender" og spekuleret i mulighederne for at fratage kritiske tv-kanaler deres sendetilladelse.⁶¹ Når lederen af verdens førende demokratiske supermagt så klart stiller spørgsmålstegn ved pressefrihed, medfører det en overhængende fare for, at ledere i resten af verden lettere kan retfærdiggøre begrænsninger af ytringsfriheden. Samtidig har EU-lande som Frankrig og Tyskland taget stadig mere vidtgående midler i brug mod hhv. terrorpropaganda og ulovlige ytringer på sociale medier, ligesom der på EU-niveau overvejes tiltag mod "fake news". Hertil

⁶⁰ "Freedom of the Press 2017. Press Freedom's Dark Horizon", Freedom House 2017

⁶¹ <http://thehill.com/homenews/administration/320168-trump-the-media-is-the-enemy-of-the-american-people>

<https://www.nytimes.com/2017/10/11/us/politics/trump-nbc-fcc-broadcast-license.html>

skal lægges truslen mod journalister, karikaturtegnere mv. fra jihadister, samt de mulige negative konsekvenser af falske nyheder og propaganda, der kan føre til en tillidskrise i liberale demokratier.

Problemet med fake news – dvs. falske nyhedsmaterialer, der bevidst er produceret for at snyde eller vildlede deres læsere, lyttere eller seere – rummer stærke dilemmaer for demokratier, eftersom falske nyheders trussel mod ytringsfriheden er tveægget. Det skyldes, at der på den ene side er en reel trussel fra producenter af fake news: de falske nyheder bruges til at påvirke politiske dagsordener til producenternes fordel (fx i andre landes valg) eller til at skærme afsenderen fra kritik ved at mudre nyhedsbilledet. Det statsstøttede Russia Today har excelleret i den sidste disciplin ifm. krigen i Ukraine, men den samme form for misvisende 'disinformation' findes i Tyrkiet, Venezuela, Kina og Syrien.⁶² Den trussel vil vokse yderligere: nye teknologier kan snart fabrikere livagtige men falske videoklip, hvor det ligner, at fx politiske ledere siger ting, de aldrig har sagt.⁶³ Det sætter politisk debat, demokrati og ytringsfrihed under hårdt pres.

På den anden side har omfanget af fake news, som nævnt, fået politikere bl.a. i Italien, Tyskland og på EU-niveau til at ville forbyde dem. Men hvordan defineres fake news? En af grundene til, at fake news trives, er en stor mistro til de etablerede nyhedsmedier. Den er ofte forbundet med en følelse af, at der er emner, som generelt ikke bliver rapporteret på en fair måde i medierne grundet en stor ideologisk og kulturel homogenitet blandt eliter, inklusive journalister.

Hvis vi begynder at straffe journalister eller medier, som producerer 'fake news' – fx opfundne eller stærkt overdrevne historier med fokus på indvandrere og muslimer, om Israel, om Donald Trump eller andet – så kan det understøtte konspirations-tilhængeres syn på omverdenen: deres profets sandheder er så farlige, at højere magter er nødt til at gribe ind for at få profeten til at tie. Det får formentlig ikke mistroen, berettiget eller uberettiget, til de etablerede medier til at forsvinde. Forskning har fx vist, at Facebooks nye tiltag med at markere advarsler på artikler, hvis sandfærdighed faktatjekkere har bestridt, har blandede effekter på unge og Trump-vælgere.⁶⁴ Dertil er der en lang historie for at bruge spørgsmålet om sandhed og retvisende dækning som skalkeskjul for medieundertrykkelse.⁶⁵

Hvorfor er ytringsfriheden under særligt angreb i dag? For at gribe tilbage, så er der grundlæggende to årsager: magtfulde menneskers interessebeskyttelse og almindelige menneskers ligegyldighed over for ytringsfrihed eller ligefrem modstand mod den. Det er særligt kritisk, når de mødes i en stærk alliance. Et prægnant eksempel er kombinationen af Erdogans interesse i at gøre det svært for journalister at rapportere om Tyrkiets demokratiske deroute på den ene side og på den anden mange almindelige tyrkeres modstand mod etablerede – og vestligt orienterede – medier, der ses som en del af en intellektuel overklasse, der foragter patriotiske og religiøse tyrkere og deres værdier.⁶⁶ I de tilfælde kan

62 "The New Authoritarians: Ruling Through Disinformation", Legatum Institute 2015

63 Se fx "Scarily convincing fake video tool puts words in Obama's mouth", The Telegraph 2017

64 "Assessing the Effect of 'Disputed' Warnings and Source Salience on Perceptions of Fake News Accuracy", Pennycook & Rand 2017

65 "On Democratic Backsliding", Bermeo 2016

66 "When Polarization Trumps Civic Virtue: Partisan Conflict and the Subversion of Democracy by Incumbents", Svobik 2017

det ofte lykkes at begrænse et samfunds overordnede grad af ytringsfrihed gennem lovgivning, administrativ praksis såvel som intimidering fra privat hold.

Politisk polarisering kan være én årsag til, at en negativ spiral for ytringsfriheden sættes i gang. Hvis højreorienterede bliver censureret, gør det dem mindre tilbøjelige til at støtte ytringsfrihed for dem, de oplever som ophav til censuren. Når venstreorienterede – fx på amerikanske universiteter – oplever, at nogle højreorienterede ikke støtter ytringsfriheden, bliver de selv mindre tilbøjelige til at indrømme deres ideologiske modstandere et frit talerum. Fx mener unge amerikanere – og i højere grad demokrater end republikanere – i stigende grad, at ytringsfriheden bør begrænses, når det gælder ytringer, der er krænkende over for minoriteter og udsatte grupper.⁶⁷ Det har ført til voldelige episoder, hvor studerende med magt forsøger at forhindre talere, hvis ytringer de ikke bryder sig om. Det radikaliserer dernæst den yderste højrefløj videre.

Den vekselvirkning mellem politiske modstandere gælder ikke kun ytringsfrihed, men også demokrati som helhed. Politologerne Scott Mainwaring & Aníbal Pérez-Liñán finder i deres store studie af regimeforandringer i Latinamerika fra 1900 til 2010, at regeringer og oppositionskræfter i høj grad følges ad, når det gælder normativ opbakning til demokratisk regeringsførelse i tale og handling.⁶⁸ Hvis en regering trækker stærkt i en udemokratisk retning, så følger oppositionskræfter ofte med og støtter i mindre grad selv op om demokrati. Det samme gælder radikaliserede og ikke-demokratiske oppositionskræfter, såsom kommunistiske partier eller guerilla-bevægelser: de fører generelt til, at den siddende regering vil slække på sin opbakning til demokratiet.

Truslen fra terror og en vækst i national-populistiske bevægelser, der udfordrer traditionelle partiers politiske dominans i vestlige lande, har allerede ført til mærkbare begrænsninger af ytringsfriheden, herunder særligt i forhold til indhold på internettet og sociale medier. Fortsætter særligt Europa med at opleve relativt hyppige terrorangreb, vil dette kunne medføre yderligere lovgivningsmæssige tiltag, der skal besværliggøre udbredelsen af ekstremisters budskaber. Man kan også forestille sig, at sådanne terrorangreb vil styrke folkelige bevægelser, der kræver mere grundlæggende opgør med migration- og asylpolitikken, og hvis hårde retorik vil få de traditionelle partier, som de udfordrer, til at reagere med yderligere begrænsninger af love mod "hate speech".

Alt i alt tyder det på, at ytringsfriheden i de kommende år vil stå over for en massiv prøve og muligvis også en reel krise.

Det vil derfor være op til civilsamfundet både lokalt og globalt at beskytte ytringsfriheden i tale og handling og støtte op om journalister og dissidenter, som bliver ramt af chikane fra både statsligt og privat hold. Som denne analyse viser, er der meget stærke argumenter at hente for de, der ønsker, at ytringsfriheden skal styrkes snarere end svækkes, og meget at tabe ved erodering af fri tale og debat.

⁶⁷ "40% of Millennials OK with limiting speech offensive to minorities", PEW Research Center 2015

⁶⁸ "Democracies and Dictatorships in Latin America: Emergence, Survival, and Fall", Mainwaring & Pérez Liñán 2014

7. Litteraturliste

Acemoglu, D., Naidu S., Restrepo, P., Robinson, J. A. "Democracy Does Cause Growth" NBER Working Paper Series (Marts 2014). Fundet på: ><https://economics.mit.edu/files/12806>< (tilgået 18/09/17)

ACLU, "Q&A: The myth of 'Radicalisation'" Fundet på: ><https://www.aclu.org/other/qa-myth-radicalization>< (tilgået 18/09/2017)

Adena, M.; R. Enikopolov; M. Petrova; V. Santarosa & E. Zhuravskaya. "Radio and the Rise of The Nazis in Prewar Germany." *The Quarterly Journal of Economics*, Volume 130, Issue 4, (November 2015), fundet på: ><https://doi.org/10.1093/qje/qjv030>< (tilgået 18/09/2017)

BBC News 2017, "Longer jail terms for viewing terror content online." Fundet på ><http://www.bbc.com/news/uk-41479620>< (tilgået 21/09-17)

Bermeo, N. "On Democratic Backsliding" *Journal of Democracy*, Vol. 27, No. 1. (January, 2016)

Bonnier, E., Poulsen, J., Rogall, T. & Stryjan, M. "Preparing for Genocide: Quasi-Experimental Evidence from Rwanda" *SITE working paper series*. (Stockholm: Stockholm Institute of Transition Economics, 2016), fundet på: ><https://ideas.repec.org/p/hhs/hasite/0031.html>< (tilgået 18/09/2017).

Carter, J. A., Maher, S., Neumann, P. R. "#Greenbirds: Measuring Importance and influence in Syrian Foreign Fighter Networks" (London: ICSR, King's College London, 2014). Fundet på: ><http://icsr.info/wp-content/uploads/2014/04/ICSR-Report-Greenbirds-Measuring-Importance-and-Influence-in-Syrian-Foreign-Fighter-Networks.pdf>< (tilgået 18/09/2017)

Clark, L., "Twitter's spam tools helped shut down 376.890 terrorist accounts in 6 months" *Wired*. Fundet på: ><http://www.wired.co.uk/article/twitter-transparency-report-2017>< (tilgået 18/09/2017)

Committee to Protect Journalists, "The Obama Administration and the Press." Fundet på ><https://cpj.org/reports/2013/10/obama-and-the-press-us-leaks-surveillance-post-911.php>< (tilgået d. 21/9-17)

Danmarks Radio, "Professor: Lov mod hadprædikanter er på kant med grundloven" (2016) Fundet på: ><https://www.dr.dk/nyheder/politik/professor-lov-mod-hadpraedikanter-er-paa-kant-med-grundloven>< (tilgået 18.09/2017)

Enikolopov R., Petrova M. & Zhuravskaya E.V. "Media and political persuasion: evidence from Russia." *American Economic Review*. Vol. 101, Nr 1. (December 2011)

European Social Survey, "ESS round 6 Source Questionnaire" (London: Centre for Comparative Social Surveys, 2012) Fundet på: >https://www.europeansocialsurvey.org/docs/round6/fieldwork/source/ESS6_source_main_questionnaire.pdf< (tilgået 18/09/2017)

European Social Survey, "ESS round 6: European Social Survey Round 6 Data" *Norwegian Centre for Research Data*. (2012). Data File Edition 2.3.

Freedom House, "Freedom of the Press 2017. Press Freedom's Dark Horizon" fundet på: ><https://freedomhouse.org/report/freedom-press/freedom-press-2017>< (tilgået 18/09/2017)

Freedom House, "Freedom on the Net 2016. Silencing the Messenger: Communication Apps Under Pressure" fundet på: > <https://freedomhouse.org/report/freedom-net/freedom-net-2016>< (tilgået 18/09/2017)

Fuchs, A. & Klann, NH., "Paying a visit: The Dalai Lama effect on international trade", *Journal of International Economics*, vol. 91, nr. 1, (September 2013)

Geddes, B. "How the Cases You Choose Affect the Answers You Get: Selection Bias in Comparative Politics" *Political analysis*, vol 2. (Oxford: Oxford University Press, 1990)

Gerring, J., Bond, P., Barndt, W. T., Moreno, C. "Democracy and Economic Growth: A Historical Perspective" *World Politics*. Vol. 57, Nr. 3. (2005)

Global Innovation Index. "The Global Innovation Index 2017: Innovation Feeding the World."

Guardian staff, "Glenn Greenwald's partner detained at Heathrow Airport for nine hours" *Guardian*. (19. August, 2013). Fundet på: ><https://www.theguardian.com/world/2013/aug/18/glenn-greenwald-guardian-partner-detained-heathrow>< (tilgået 18/09/2017)

Hafez, M. & Mullins, C. "The Radicalization Puzzle: A Theoretical Synthesis of Empirical Approaches to Homegrown Extremism.", *Studies in Conflict and Terrorism*, vol. 38, Nr. 11. (September 2015).

Haidt, J. 2012. "*The Righteous Mind*." New York: Vintage

Harari, Y. "Sapiens: A Brief History of Humankind." New York: Harper.

Hariri, J.G. "Foreign Aided: Why Democratization Brings Growth When Democracy Does Not." *British Journal of Political Science*, vol. 45, nr. 1 (2015)

Hegghammer, T. "*Jihadi Culture: The Art and Social Practices of Militant Islamists*." (Cambridge: Cambridge University Press, 2017).

Human Rights Watch, "Saudi Arabia: New Terrorism Regulations Assault Rights" (March 2014) fundet på: ><https://www.hrw.org/news/2014/03/20/saudi-arabia-new-terrorism-regulations-assault-rights>< (tilgået 18/08/2017)

Human Rights Watch, "Malaysia: Anwar's Conviction Sets Back Rights" (10. Februar, 2015). Fundet på: ><https://www.hrw.org/news/2015/02/10/malaysia-anwars-conviction-sets-back-rights>< (tilgået 18/09/2017)

Human Rights Watch, "Silencing Turkey's Media" (December 2016) fundet på: ><https://www.hrw.org/report/2016/12/15/silencing-turkeys-media/governments-deepening-assault-critical-journalism>< (tilgået 18/09/2017)

IFEX 2017, "The threat of 'glorifying terrorism' laws." Fundet på >https://www.ifex.org/europe_central_asia/2017/02/02/glorifying_terrorism_charges/< (tilgået 21/9-17)

Institut for Menneskerettigheder 2017, "Hædfulde ytringer i den offentlige debat online." Fundet på >https://menneskeret.dk/sites/menneskeret.dk/files/media/dokumenter/udgivelser/ligebehandling_2017/old_rapport_om_haedfulde_ytringer_2017.pdf< (Tilgået 21/9/17)

- Institute for Economics and Peace, "Global Terrorism Index 2016" tilgået på ><http://economicsandpeace.org/wp-content/uploads/2016/11/Global-Terrorism-Index-2016.2.pdf>< (tilgået 18/09/2017)
- Internet live stats, "Internet users by country" (2015). Fundet på: ><http://www.internetlivestats.com/internet-users-by-country/2015/>< (tilgået 18/09/2017)
- King, G., Keohane, R. O. & Verba, S. "Designing Social Inquiry: Scientific Inference in Qualitative Research" (Princeton: Princeton University Press, 1994)
- Knutsen, C.H. "Why Democracies Outgrow Autocracies in the Long Run: Civil Liberties, Information Flows and Technological Change." *Kyklos*, Volume 68, Issue 3, August 2015, Pages 357–384
- Krishnarajan, S., Møller, J., Rørbæk, L. L., Skaaning, SE. "Democracy, Democratization and Civil War" V-Dem Institute. (Gothenburg: University of Gothenburg, August 2016). Fundet på: >https://www.v-dem.net/media/filer_public/ba/5e/ba5ea763-bb26-4e67-8e3e-199bc409c8a1/v-dem_working_paper_2016_34.pdf< (tilgået 18/09/2017)
- Legatum Institute, "The New Authoritarians: Ruling Through Disinformation." (2015) Fundet på: ><https://lif.blob.core.windows.net/lif/docs/default-source/publications/the-new-authoritarians---ruling-through-disinformation-june-2015-pdf.pdf?sfvrsn=4>< (tilgået 18/09/2017)
- McGoogan, C. "Scarily convincing fake video tool puts words in Obama's mouth" *The Telegraph*. (12 Juli, 2017) Fundet på: ><http://www.telegraph.co.uk/technology/2017/07/12/scarily-convincing-fake-video-tool-puts-words-obamas-mouth/>< (tilgået 21/09/17)
- Mainwaring, S. & Pérez Liñán, A. "Democracies and Dictatorships in Latin America: Emergence, Survival, and Fall" (New York: Cambridge University Press, 2014)
- McFaul, M. "Russia's 1999 Parliamentary Elections: Party Consolidation and Fragmentation." *Demokratizatsiya*, vol 8. (Winter 2000) fundet på: >https://www2.gwu.edu/~ieresrgwu/assets/docs/demokratizatsiya%20archive/08-1_McFaul.PDF< (tilgået 18/09/2017)
- Mill, J. S. "On Liberty" (Parker and Son Ltd, 1859)
- Miner, L. "The unintended consequences of internet diffusion: Evidence from Malaysia ☆" *Journal of Public Economics*, Volume 132 (December 2015), s. 66-78
- Neumann, P. & Kleinmann, S. "How Rigorous Is Radicalization Research?", *Democracy and Security*, Vol. 9, Issue. 4 (2013)
- Patel, F. "Rethinking Radicalization" (New York: Brennan Center For Justice, 2011) Fundet på: ><http://www.brennancenter.org/publication/rethinking-radicalization>< (tilgået 18/09/2017)
- Pennycook, G. & Rand, D.G., "Assessing the Effect of 'Disputed' Warnings and Source Salience on Perceptions of Fake News Accuracy" (2017). Tilgået på: >https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3035384< (tilgået 18/09/2017)
- Petersen, M. B, Stubager, R. & Togeby, L i *Politica*, "Frihed for Loke såvel som for Thor" *politica*, årg. 39, nr. 1. (2007). Fundet på: > <http://pure.au.dk/portal/files/93130792/Politica2007c.pdf>< (tilgået 18/09/2017)

Politiken 2010 "Højrefløjen vil have fri hetz." Fundet på

><http://politiken.dk/debat/art5478008/H%C3%B8jrefl%C3%B8jen-vil-have-fri-hetz>< (Tilgået 21/9/17).

Politiken 2016, "Regering vil kunne straffe religiøse forkyndere med 2 års fængsel." Fundet på

><http://politiken.dk/indland/politik/art5622564/Regering-vil-kunne-straffe-religi%C3%B8se-forkyndere-med-2-%C3%A5rs-f%C3%A6ngsel>< (Tilgået 21/9/17)

Politiken 2012, "Her er sagen mod Roj TV." Fundet på ><http://politiken.dk/indland/art5456488/FAKTA-Her-er-sagen-mod-Roj-TV>< (tilgået 21/9-17)

Politiken. "Racisme hører ikke fortiden til." Fundet på

><http://politiken.dk/debat/debatindlaeg/art5509476/Racisme-h%C3%B8rer-ikke-fortiden-til>< (tilgået 21/09/17)

Poushter, J. "40% of Millennials OK with limiting speech offensive to minorities" PEW Research Center (20

November 2015). Fundet på: ><http://www.pewresearch.org/fact-tank/2015/11/20/40-of-millennials-ok-with-limiting-speech-offensive-to-minorities/><(tilgået 21/09/2017)

Prud'homme, J. A. "Policing belief: The impact of blasphemy laws on human rights" (Washington D.C: Freedom House, 2010). Fundet på: >https://freedomhouse.org/sites/default/files/Policing_Belief_Full.pdf< (tilgået 18/09/2017).

Ridley, M. "The Rational Optimist: How Prosperity Evolves" (New York: Harper Perennial, 2011)

Rujun, S. & Urn, L. R."Lee Kuann Yew, founding father of modern Singapore, dies at 91" Reuters. (23 March, 2015)

Fundet på: ><http://www.reuters.com/article/us-singapore-leequanyew/lee-kuan-yew-founding-father-of-modern-singapore-dies-at-91-idUSKBNOMI08Y20150323>< (tilgået 21/092017)

Saiya, N. "Blasphemy and Terrorism in the Muslim World" *Terrorism and Political Violence*. (Abingdon: Routledge, January 2016)

Seawright, J., Gerring, J. "Case Selection Techniques in Case Study Research" *Political Research Quarterly*, Vol 61, Issue 2 (Februar, 2008)

Shed, S. "Facebook said Germany's plan to tackle fake news would make social media companies delete legal content" *Business Insider*. (May 30, 2017) Fundet på: ><http://www.businessinsider.com/facebook-says-germany-fake-news-plans-comply-with-eu-law-2017-5?r=UK&IR=T&IR=T>< (tilgået 21/09/17)

Stanig, P. "Regulation of Speech and Media Coverage of Corruption: An Empirical Analysis of the Mexican Press." *American Journal of Political Science*, Vol. 59, No. 1, (January 2015)

Stigsgaard, L. "Kapløb mod ytringsfriheden" *Udvikling*, Udenrigsministeret. Nr. 1. (Februar 2017), s. 17-18

Stouffer, S.A. "Communism, Conformity and Civil Liberties." (New York: Doubleday, 1955)

Svolik, M. "When Polarization Trumps Civic Virtue: Partisan Conflict and the Subversion of Democracy by Incumbents." Fundet på: ><https://campuspress.yale.edu/svolik/files/2017/04/polarization-16tnmfw.pdf>< (tilgået

21/9/17)

The Guardian 2012, "Woman jailed after al-Qaida terrorist material found on her phone." Fundet på

><https://www.theguardian.com/world/2012/dec/06/woman-jailed-al-qaida-material-on-phone>< (tilgået 21/9-17)

TV2 Nyhederne 2016, "Smiley om terror koster ung iraker betinget udvisning." Fundet på
><http://nyheder.tv2.dk/krimi/2016-09-21-smiley-om-terror-koster-ung-iraker-betinget-udvisning>< (tilgået 21/9-17)

Thompson, A. *The Media and the Rwanda Genocide* (London: Pluto Press, 2007)

Thukydid, "The Peloponnesian War." Fundet på:

><http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3Atext%3A1999.01.0200>< (tilgået 18/09/2017)

United Nations Development Programme, UNDP. "Journey to extremism in Africa: Drivers, Incentives and the Tipping Point for Recruitment" (New York, 2017) fundet på: > <http://journey-to-extremism.undp.org/>< (tilgået 18/09/2017)

Vasilyeva, N. "Dozens in Russia imprisoned for social media likes, reposts" AP News. (3. Maj, 2017). Fundet på:

><https://apnews.com/0274242811894097a9d79f789002aab0/dozens-russia-imprisoned-social-media-likes-reposts> <https://apnews.com/0274242811894097a9d79f789002aab0/dozens-russia-imprisoned-social-media-likes-reposts>< (tilgået 18/09/2017)

Victoroff, J., Adelman, J., Matthews, M. "Psychological Factors Associated with Support for Suicide Bombing in the Muslim Diaspora" *Political Psychology* Vol. 33. Nr. 6. (2012)

Wike, R. & Simmons, K. "Global Support for Principle of Free Expression, but opposition to some forms of speech"

(Washington D.C.: PEW Research Centre, 2015). Fundet på: ><http://www.pewglobal.org/2015/11/18/appendix-c-detailed-tables/#free-speech>< (tilgået 18/09/2017)

Yanagizawa-Drott, D. "Propaganda vs. Education: A Case Study of Hate Radio in Rwanda" i Auerbach, J. & Castronovo, R., *The Oxford Handbook of Propaganda Studies*. (Oxford: Oxford University Press, 2013)

Yanagizawa-Drott, D. "Propaganda and Conflict: Evidence from The Rwandan Genocide" *The Quarterly Journal of Economics*, vol. 129. Nr. 4 (Fall 2014) Fundet på:

><https://dash.harvard.edu/bitstream/handle/1/13457754/RwandaDYD.pdf>< (tilgået 18/09/17)

JUSTITIA

Lautrupsgade 13, 2. sal
justitia-int.org
info@justitia-int.org
+45 26926100

